

2022 M. VEIKLOS ATASKAITA

Vilnius
2023

TURINYS

ĮŽANGINIS ŽODIS	5
1. BENDRA INFORMACIJA	6
1.1. Nacionalinė šeimos tarybos misija, statusas ir struktūra	6
2. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2022 METŲ VEIKLOS REZULTATAI	8
2.1. Dalyvavimas formuojant efektyvią šeimos politiką, stebėseną ir vertinimas	8
2.1.1. Ekspertinė veikla, kasmetinis šeimos būklės Lietuvoje vertinimas	8
2.1.2. Šeimos palankios aplinkos, kaip šeimos gerovės prielaidos, indekso kriterijų analizė	10
2.1.3. Siūlymai LR Seimui, LR Vyriausybei, ministerijoms dėl šeimos politikos ir vaiko teisių apsaugos bei vaiko gerovės užtikrinimo	12
2.2. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas	20
2.2.1. Konferencija dėl Lietuvos demografinės situacijos tendencijų viešosios politikos kontekste	20
2.2.2. Šeimų interesų atstovavimo iniciatyvų stiprinimas, įtraukiant šeimų bei su šeimomis dirbančių organizacijų atstovus	22
2.2.3. Diskusija dėl nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo, prevencijos ir efektyvios intervencijos galimybių savivaldybėse ir Lietuvoje	22
2.2.4. Konferencija dėl skyrybų šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų	23
3. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2022–2024 METŲ STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS	26
3.1. Institucijos valdymas	27
3.2. Tarybos posėdžiai, tarpinstituciniai pasitarimai ir renginiai	28
3.3. Taryba žiniasklaidoje	30

IŽANGINIS ŽODIS

2022 metais Nacionalinė šeimos taryba (toliau Taryba) skaičiavo antrus realios savo veiklos metus, nes anksčiau vyko tik Tarybos kūrimosi procesas.

2022 metais Lietuvos žmonėms, o ypač šeimoms netrūko iššūkių. Kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas, atsiskleidė visu ryškumu: Covid-19 pandemijos metu pagrindinis krūvis teko šeimoms. Būtent jos aktyviausiai dalyvavo vaikų mokyme namuose, šeimos narių gydyme, slaugymo procese, nes tik nedidelė dalis iš susirgusiųjų patekdavo į ligonines ar gaudavo namų slaugos paslaugas. Šeimos globojo namiškius, aprūpindamos jas viskuo, pradedant medikamentais, maisto produktais ir baigiant kompiuteriais nuotoliniam mokymuisi ir darbui. Atlikti tyrimai parodė, kad pandemijos metu net apie 80 proc. ugdymo naštos teko tėvams ar pačiam vaikui ir tik apie 20 proc. – mokyklai bei mokytojams¹. Į 2022 m. pradžioje ištikusią karo Ukrainoje krizę vėl aktyviausiai atsiliepė Lietuvos šeimos. Lietuvos visuomenės susitelkimas ir indėlis, siekiant sukurti saugų prieglobstį nuo karo Ukrainoje pasitraukusiems žmonėms, buvo įvertintas tarptautinių organizacijų. Tačiau svarbu pripažinti, kad pačių Lietuvos šeimų vidiniai ir išoriniai resursai nėra neišsenkantys. Šeima, atlikdama daugybę funkcijų, dažnai negali patenkinti savo poreikių ir jai reikia kompetentingos kompleksinės pagalbos. Sisteminga, į šeimą orientuota, efektyvi pagalba gali būti teikiama, kai formuojama ir vykdoma ilgalaikė nuosekli šeimos politika, grįsta dialogu ir nuolatine stebėseną, reaguojant į nuolat kylančius iššūkius.

Tarybos misija – teikti Seimui ir Vyriausybei patariamąją ir ekspertinę nuomonę formuojant nuoseklią šeimos politiką, aiškiai apibrėžiant šeimos politikos kryptis ir tikslus, nustatant prioritetus, kuriant bendradarbiavimo mechanizmus tarp šeimų (jas atstovaujančių ir su jomis dirbančių organizacijų) ir atsakingų už šeimos politiką institucijų (ministerijų bei savivaldybių), kartu atliekant šeimos politikos įgyvendinimo stebėseną.

Taryba 2022 metų pradžioje suderino šeimos politikos prioritetus su Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetu, aktyviai dalyvavo šio ir kitų Seimo komitetų ir komisijų posėdžiuose, kai buvo svarstomi šeimoms aktualūs teisės aktų projektai, teikdama patariamąją ekspertinę nuomonę. Tarybos nariai aktyviai dalyvavo visuose Šeimos politikos komisijos posėdžiuose, siūlydami rekomendacijas bei dalyvaudami temų svarstymuose.

Didelį dėmesį 2022 metais Taryba skyrė bendradarbiavimo mechanizmų tarp šeimų (jas atstovaujančių ir su jomis dirbančių organizacijų) ir atsakingų už šeimos

politiką institucijų (ministerijų bei savivaldybių) kūrimui ir vystymui. Tuo tikslu pati Taryba beveik kiekvieną mėnesį rinkosi į posėdžius. Taip pat buvo organizuoti net trys išvažiuojamieji Tarybos posėdžiai į savivaldybes, kur rinkosi apskričių šeimos tarybos / komisijos, su šeimomis dirbančios ir šeimas atstovaujančios organizacijos bei profesionalai specialistai. Didelė dalis dalyvių iš visos respublikos prisijungė nuotoliniu būdu. Buvo pakviesti ir pranešimus skaitė ekspertai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš užsienio. Renginiai organizuoti bendradarbiaujant su socialinių paslaugų centrais ir Valstybine vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba. Po šių renginių-išvažiuojamųjų Tarybos posėdžių buvo parengtos rezoliucijos, kurios išsiųstos politinius sprendimus nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu priimančioms institucijoms. Sulaukta konstruktyvių atsakymų. Tai detalai pateikiama ataskaitoje.

Kadangi dar viena iš Tarybos funkcijų yra atlikti šeimos politikos įgyvendinimo stebėseną, reikalingas instrumentas šiai stebėsenai atlikti. Iki šiol tokio instrumento Lietuva neturi. Todėl buvo atlikta Šeimai palankios aplinkos, kaip šeimos gerovės prielaidos, indekso kriterijų analizė. Tai vienas iš pirmųjų žingsnių, rengiant instrumentą, kuris sudarytų sąlygas kurti nuoseklius Šeimai palankios aplinkos, kaip šeimos gerovės prielaidos, indekso kriterijus, leidžiančius ateityje atlikti šeimos politikos analizę, stebint priimamų sprendimų efektyvumą.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad Tarybos nariai dirba visuomeniniais pagrindais šalia labai intensyvaus tiesioginio jų darbo. Galima pasidžiaugti ir išreikšti dėkingumą, kad Taryba ir administracija dirbo sutelktai ir pasiukojančiai. Tačiau kelia nerimą, kad finansavimo trūkumas labai apsunkina Tarybos veiklą: riboti žmogiškieji išteklių verčia Tarybos narius dirbti, viršijant savo pajėgumus. Lėšų trūkumas, padidėjus kainoms, sudarė problemų, nes be papildomo finansavimo skyrimo Taryba negalėjo vykdyti jai pavestų funkcijų ir išlaikyti Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos panaudos būdu jai perduotų patalpų.

Neprarandame vilties, kad 2023 metais Šeimos stiprinimo įstatyme nurodytiems tikslams bei veikloms sprendimų priėmėjai skirs didesnę dėmesį. Atitinkamai, tikimės, bus sudarytos sąlygos Tarybos veikloms bei jų plėtrai Lietuvos šeimų labui.

Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė
dr. Ramunė Jurkuvienė

1 Jusienė R., Breidokienė R., Laurinaitytė I., & Pakalniškienė V. (2022). Activities Online and Compulsive Internet Use in Primary School-Aged Children: Whether and How it Has Changed during the COVID-19 Pandemic?. *Information & Media*, 94, 71-86. <https://doi.org/10.15388/Im.2021.91.56>.

1. BENDRA INFORMACIJA

1.1. Nacionalinės šeimos tarybos misija, statusas ir struktūra

Lietuvoje 2018 m. įsigaliojo Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas (toliau – Įstatymas), kurio vienas iš tikslų yra įtvirtinti šeimos politikos įgyvendinimą užtikrinančias institucijas, taikant šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą, kuri užtikrintų šeimos politikos nuoseklumą ir ilgalaikiškumą. Daugelis tyrimų, analizių ir studijų² pabrėžė, kad Lietuvos šeimos politikai iki šiol trūko nuoseklumo, veiksmingumo, galimybių sudarymo, kad būtų išgirstas šeimų balsas, kad šeimos pajustų teigiamą taikomų priemonių poveikį, įgytų pasitikėjimą institucijomis, politikų sprendimais.

Įstatyme numatyta siekti, kad institucijos, užtikrindamos šeimos politikos įgyvendinimą, tarpusavyje bendra-

darbiautų (7.2 str.). Šeimos politikos srityje svarbu, kad visuomenė pritarėtų vykdomai politikai. Norint, kad šeimos politika būtų rezultatyvi, komunikacija turi būti grįsta bendradarbiavimu tarp politikų ir piliečių. Viena iš šių bendradarbiavimą skatinančių institucijų šeimos politikoje yra Nacionalinė šeimos taryba.

Tarybos veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 8 ir 9 straipsniai ir Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. XIII-2704 „Dėl Nacionalinės šeimos tarybos nuostatų patvirtinimo“.

Tarybos sudėtis patvirtinta 2020 m. birželio 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XIII-3014, kurią

1 pav. Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė doc. dr. Ramunė Jurkuviene (ketvirta iš kairės) ir Tarybos nariai (iš kairės): Dalia Vilkauskienė, Kristina Malinovska, Daiva Riklienė, Vytis Turonis, prof. dr. Roma Jusienė, dr. Lijana Gvaldaitė, Inga Rukšėnienė.

Šaltinis: Nacionalinė šeimos taryba.

² Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. (2012). Mokslo studija Viešosios šeimos politikos kūrimo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.

sudaro 15 narių: penki savivaldybių Šeimos tarybų atstovai, trys mokslo ir studijų institucijų atstovai, tyrinėjantys šeimos politikos klausimus, septyni šeimų organizacijų ir su šeimomis dirbančių organizacijų atstovai.

2020 m. spalio 1 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XII-3323 dr. Ramunė Jurkuvienė paskirta Nacionalinės šeimos tarybos pirmininke.

MISIJA

Nacionalinės šeimos tarybos (toliau – Taryba) **misija** – teikti Seimui ir Vyriausybei patariamąją ir ekspertinę nuomonę formuojant nuoseklią šeimos politiką, aiškiai apibrėžiant šeimos politikos kryptis ir tikslus, nustatant prioritetus, kuriant bendradarbiavimo mechanizmus tarp šeimų (jas atstovaujančių ir su jomis dirbančių organizacijų) ir atsakingų už šeimos politiką institucijų (ministerijų bei savivaldybių), kartu atliekant šeimos politikos įgyvendinimo stebėseną.

TIKSLAS

Tarybos veiklos strateginis **tikslas** – dalyvauti formuojant efektyvią šeimos politiką, siekiant sudaryti būtinas teisines, socialines, ekonomines, kultūrines ir kitas sąlygas, stiprinančias šeimą, skatinančias jos stabilumą ir visavertį funkcionavimą.

PRIORITETAI

Tarybos 2022 m. pagrindiniai **veiklos prioritetai**:

- Kompleksinių (prevencinių) paslaugų šeimoms savivaldybėse situacijos analizė, gerosios patirties kaupimas ir pasiūlymų teikimas LR Seimui, LR Vyriausybei ir kitoms institucijoms dėl šių paslaugų prieinamumo didinimo ir plėtos.
- Pagalbos asmenims, atsidūrusiems krizinėje situacijoje užtikrinimas, atkreipiant dėmesį į paauglių krizines situacijas, stiprinant pagalbos plėtrą per kompleksines paslaugas šeimoms, kuriose auga paaugliai, turintys emocijų/elgesio sutrikimų ar negalią.
- Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimo problemų sprendimas, sudarant palankias darbo sąlygas suaugusiems asmenims auginantiems vaikus, o ypač vaikus su negalia, ar slaugantiems senyvo amžiaus šeimos narius. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų prieinamumas, priežiūros paslaugų prieinamumas (patikslinta sakinio formuluotė).
- Šeimos politikos srityje veikiančių organizacijų bendradarbiavimo stiprinimas, siekiant, kad šeimų interesams būtų tinkamai atstovaujama valstybės ir vietinių lygmenimis.

2. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2022 M. VEIKLOS REZULTATAI

2.1. Dalyvavimas formuojant efektyvią šeimos politiką, stebėseną ir vertinimas

2.1.1. Ekspertinė veikla, kasmetinis šeimos būklės Lietuvoje vertinimas

Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas numato, kad Taryba rengia ir kiekvienais metais, ne vėliau kaip iki gegužės 1 dienos, LR Seimo posėdyje pristato pranešimą apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį.

2022 m. gegužės 4 d. Taryba pirmą kartą LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitete pristatė metinį pranešimą apie Lietuvos šeimų būklę. Pranešime pateikiama plataus spektro Lietuvos šeimų situacijos apžvalga, siekiant atkreipti dėmesį į tai, kad šeimos kasdien tiesiogiai susiduria su labai daug skirtingo masto ir skirtingo pobūdžio problemų. Šioms problemoms ir kitiems iššūkiams, kuriuos patiria šeimos, spręsti reikalinga kruopšti, nuosekli ir tikslinga šeimos politika, nes nuo visapusiško šeimų stabilumo ir gerovės priklauso visos valstybės ateitis.

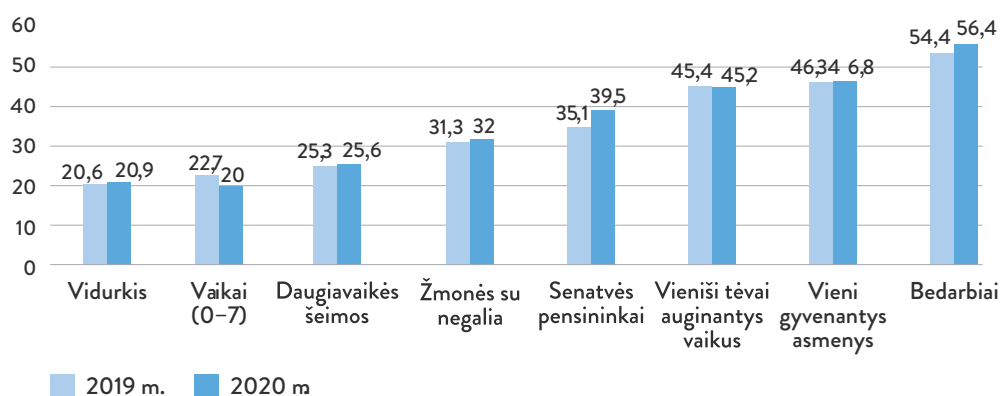
Pranešime pateikiamas šeimos sąveikų su ja besirūpinančiomis sistemomis spektras, analizuota šeima visuomenės problemų akivaizdoje, atkreiptas dėmesys į demografinės situacijos raišką, ypač regionuose, bei šeimos politikos stebėsenos indekso sukūrimo svarbą.

Nagrinėjant švietimo situaciją šeimų akimis, aptarta švietimo sistemoje vykdoma tinklo pertvarka, pabrėžiant, kad šeimoms mokykla yra svarbi ne tik vaikų ugdymo, bet ir tėvų sutelktumo prasme, nes joje susitinka įvairių socialinių sluoksnių žmonės, galintys kartu veikti, kurti bendruomeninius ryšius toje teritorijoje. Mažose gyvenvietėse mokyklos – vienintelis traukos centras, svarbus visiems ten gyvenantiems žmonėms.

Pranešime apžvelgiant užimtumą regionuose, išskiriamas žemas kaime gyvenančių šeimų užimtumas ir pajamos. Nedarbas – viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių darbingo amžiaus žmonės išvyksta į didmiestį arba emigruoja iš šalies. Skurdas yra didžiausias tarp bedarbių. 2022 m. balandžio 1 d. Užimtumo tarnyboje registruoti 82 304 bedarbiai vyrai ir 85 964 bedarbės moterys, tačiau neaišku, kiek iš jų turi šeimas; kiek yra šeimų, kuriose ir tėvas, ir motina yra bedarbiai, kaip bedarbystė siejasi su mažamečių vaikų priežiūra ar negalią turinčių asmenų šeimoje slauga. Neužtikrinant paslaugų infrastruktūros plėtros, artimieji – dažniausiai moterys – neretai iškrenta iš darbo rinkos, nutrūksta socialiniai ryšiai.

Daug metų mokslininkai teigia, kad nepakankamas dėmesys skiriamas spręsti būsto problemas jaunoms šeimoms, o viso to pasekmės siejasi su demografinę situaciją įtakojančiais veiksniais: santuokų mažėjimu, jų atidėjimu vėlesniam laikui, gimimų mažėjimu. Lietuvoje būsto problema yra viena iš aktualiausių šeimoms, kurios augina vaikus. Jaunos šeimos būsto problemą sprendžia imdamos paskolas, nuomodamos butus. Socialinis būstas skiriamas, kai yra ypač bloga šeimos situacija. Svarbu, kad valstybinė būsto politika realiai švelnintų negailestingą laisvos rinkos poveikį šeimoms.

Sprendžiant šeimų ekonominės gerovės užtikrinimo problemas labai svarbu, kad numatomos priemonės turėtų prevencinį, įgalinantį pobūdį, susijusį su sąlygų bei galimybių šeimoms pačioms spręsti iškilusias problemas

1 grafikas. Labiausiai skurdą patiriančios grupės Lietuvoje 2019–2020 m.

Šaltinis: Skurdo mažinimo organizacijų tinklas (NSMOT 2021, 8).

sudarymu. Prevencinės paslaugos šeimoms buvo pradėtos kurti, vadinant jas kompleksinėmis paslaugomis šeimai. Pastaruoju metu, priėmus naują socialinių paslaugų įstatymą, prevencinės paslaugos turėtų atsirasti socialinių paslaugų kataloge. Taip būtų sudaryta galimybė padėti šeimoms, kol jos nepatyrė didelės socialinės rizikos, tuo pačiu mažinant skaičių šeimų, kurios nebepajėgios atlikti šeimos funkcijų. Ypač sudėtinga situacija Lietuvoje šeimų, kenčiančių dėl priklausomybės ligų: vienas didžiausių Europos šalyse skaičius vaikų, gyvenančių su problemiška alkoholi vartojančiais asmenimis, mirtingumas nuo narkotikų perdozavimo Lietuvoje yra du kartus didesnis už ES vidurkį, daugiau nei pusė smurtinių nusiaktimų atlikti apsvaigus nuo alkoholio ar narkotikų.

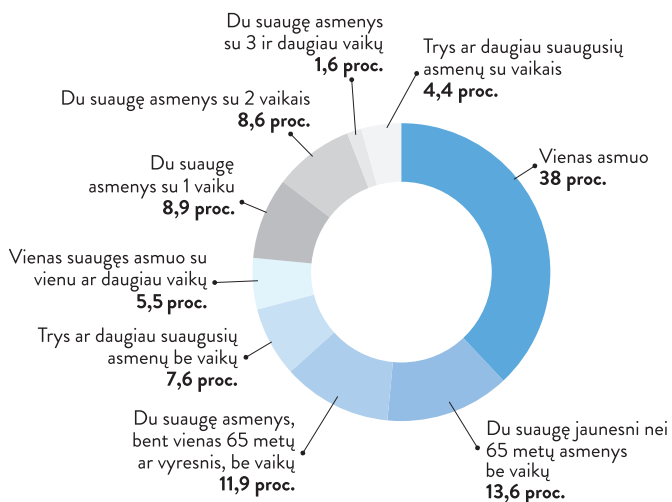
Tarybos narių atlikti tyrimai² parodė, kad COVID-19 pandemijos metu net apie 80 proc. ugdymo naštos teko tėvams ar pačiam vaikui ir apie 20 proc. – mokytojui. 2021 m. pavasarį beveik kas trečias 7–14 metų amžiaus vaikas pateko į emocijų ir elgesio sutrikimų rizikos grupę, o kas penktas 11–18 metų amžiaus mokinys pateko į depresijos rizikos grupę, 2022 metų pradžioje laimingais jautėsi 66 proc. mokinių, kai prieš pandemiją (2019) laimingais save traktavo 85 proc. (19 proc. mažiau). Pandemijos, karo ir kitų krizių laikotarpiu šeimoms, auginančioms vaikus, reikalinga nuolatinė emocinė ir socialinė

parama ar galimybė tokią paramą gauti. Šiuo metu nėra pakankamai užtikrinamas profesionalios psichologinės pagalbos prieinamumas šeimai ir vaikams.

Pranešime atkreipiamas dėmesys, kad vienas iš sėkmingo šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo rezultatų yra šalies demografinė situacija. Pastebėta, kad siekiant pateikti informaciją, paremtą statistiniais duomenimis, susiduriama su sunkumais, nes šiuo metu duomenų apie šeimų skaičių Lietuvoje nėra – galima pasinaudoti tik visuotinio surašymo, vykusio 2011 m., duomenimis. Vykdoma namų ūkių apskaita negali atspindėti šeimų situacijos, nes jie nėra tapatūs šeimoms: namų ūkiai, kuriuose gyvena vienas žmogus Lietuvoje apima net 38 proc.

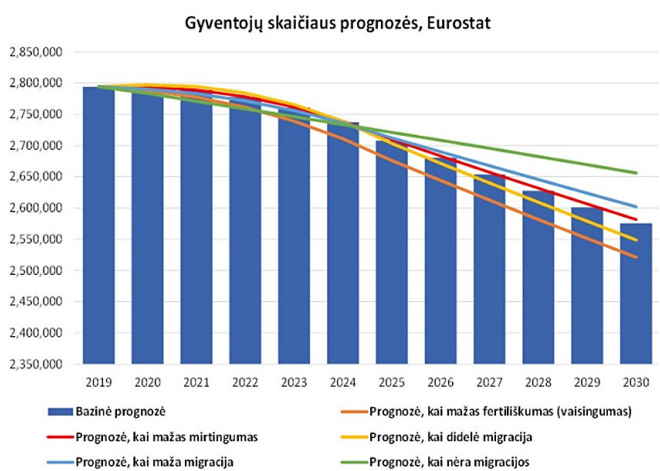
Pranešime pastebima, kad dėl demografinės situacijos vykstantis visuomenės senėjimas lemia socialinės priežiūros ir socialinės globos paslaugų poreikio didėjimą. Tai susiję ir su emigracija, kai vaikai išvykdami dirbti į užsienį be globos palieka senyvo amžiaus tėvus, todėl darosi itin paklausios socialinės paslaugos. Socialinių paslaugų prieinamumo užtikrinimas ir socialinė integracija, socialinės atskirties mažinimas savivaldybėse reikalauja nuolatinio, socialinei sričiai skirtos biudžeto dalies, didinimo.

Susipažinti su visu Tarybos metiniu pranešimu apie šeimų būklę Lietuvoje galima Nacionalinės šeimos tarybos puslapyje seimostaryba.lt.

2 grafikas. Namų ūkiai pagal tipą 2021 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas.

3 grafikas. Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės iki 2030 m.

2 Projektas „Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl Covid-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu“ (finansavo LMTLT, sut.nr. S-COV-20-11), 2020 metų birželio–gruodžio mėn. VU Filosofijos fakulteto (Psichologijos instituto, Sociologijos ir socialinio darbo instituto, Ugdymo mokslų instituto) ir Medicinos fakulteto (Vaikų ligų klinikos) mokslininkai; Projektas „Mokymosi pasiekimus sąlygojantys ir psichosocialines rizikas mažinantys mokyklos bendruomenės ir lyderystės veiksniai“, finansuotas Europos

Sąjungos (projekto Nr. S-DNR-20-8) pagal sutartį su Lietuvos mokslo taryba (LMTLT), 2021 metų balandžio–gruodžio mėn.; „Ilgalaikis ekranų poveikis vaikų fizinei ir psichikos sveikatai“ (finansuoja VSSF, sut.nr. (1.80 E) SU-2498), 2020 metų gruodžio–2022 lapkričio mėn.; VU Filosofijos fakulteto (Psichologijos instituto) ir Medicinos fakulteto (Vaikų ligų klinikos) mokslininkai, psichologai ir vaikų ligų gydytojai.

2.1.2. Šeimai palankios aplinkos, kaip šeimos gerovės prielaidos, indekso kriterijų analizė

Vienas iš pagrindinių Tarybos uždavinių – pagal savo kompetenciją analizuoti, stebėti ir vertinti šeimos politikos formavimą ir įgyvendinimą, remti šeimai palankios aplinkos kūrimą, nagrinėti aktualius šeimos politikos klausimus. (NŠT nuostatai 6.1).

Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, fiksuojami žemi gimstamumo rodikliai, registruotas gyventojų sumažėjimas (dėl COVID-19 pandemijos), padidėję neteisėtos imigracijos srautai bei didelė migracijos srautų apimtis, pasiduodanti bendrai tendencijai iš ekonominio nuosmukio ir klimato kaitos apimtų šalių į šalis, kur realiai ar įsivaizduojamai egzistuoja didesnės galimybės save realizuoti, 2022 m. piliečių įprastą gyvenimo būdą sutrikdžiusi Rusijos karinė invazija į Ukrainą. Visas šis kompleksas iššūkių viešoje informacinėje erdvėje nepelnytai yra pateikiamas per bendro pobūdžio situacijos vertinimą, ją įvardinant kaip – problemišką socialinę-ekonominę situaciją.

Dėl aukščiau išvardintų grėsmingų iššūkių Lietuvos, kaip ir kitų Europos valstybių, visuomenei šeimos institutas tampa ateities stabilumo prielaida ir sąlyga. Todėl šeimos politikos efektyvumas pelnytai pasislenka į aukščiausio prioriteto politikų sąrašo viršų, nes siejasi su valstybės išlikimu ir nacionalinio saugumo užtikrinimu. Šeimų tvarumas tampa valstybės tvarumo ir tęstinumo išsaugojimo garantija.

Reikia pripažinti, kad nepaisant šeimos politikos formulavimo ir įgyvendinimo reikšmingumo ilgalaikiam visuomenės tvarumui arba net jos išlikimui, Lietuvos šeimos politikai, kaip ir daugumai kitų sričių, iškyla nuoseklios stebėsenos ir įvertinimo iššūkis – kaip įvertinti taikomų priemonių efektyvumą politikos strateginių tikslų pasiekimui. Net pradinėje politikos planavimo fazėje, svarstant priemonių sąrašą konkrečios šeimos politikos sričiai įgyvendinti, pakankamai sunku įvertinti, ar suplanuotos politikos įgyvendinimo priemonės koncepciniame lygyje yra pajėgios svariai prisidėti prie užsibrėžtų tikslų pasiekimo.

Dauguma Europos Sąjungos valstybių oficialiai yra prisijungusios prie atitinkamų tarptautinių sutarčių tiek tiesioginei šeimos gerovei užtikrinti, tiek atskirų socialinių amžiaus grupių, kurias apima šeima (vaikų, moterų, pagyvenusių, su negalėmis ir senų žmonių), poreikių tenkinimui. Tačiau šių įsipareigojimų įgyvendinimas atskirų šalių vyriausybių lygiu ar net šių valstybių savivaldos institucijų lygmenyje labai skiriasi.

Svarbu konstatuoti, kad šeimos politikos stebėsenos instrumentų iki šiol nėra. Dėl to svarbu nustatyti šeimos politikos prioritetus. Būtina išsiaiškinti, kokios svarbiausios aktualijos turėtų padėti nustatyti šeimos politikos kryptį, koks galėtų būti didžiausias pozityvus žingsnis į priekį, kas svarbiausia žvelgiant į ateitį.

Norėdama rasti atsakymus į šiuos klausimus, Taryba 2021–2022 m. inicijavo tyrimą-teorinę literatūros apžvalgą ir analizę. Jo tikslas apžvelgti ir išanalizuoti tarptautinę patirtį, sukuriant ir taikant universalius indeksus, leidžiančius kiekybiškai išmatuoti bei sulygtinti skirtingų visuomenių, skirtingų šeimos politikų įtaką šeimos instituto gerovės užtikrinimui.

Ši apžvalga ir analizė gali sudaryti prielaidas išsamiai studijai, galinčiai sukurti novatorišką metodiką, leidžiančią atsirasti šeimai palankios aplinkos kūrimo politikos įvertinimo indeksui, kuris galėtų būti panaudojamas peržiūrint, analizuojant ir įvertinant vyriausybės, kitų nacionalinio ir savivaldybių lygmens valdžios institucijų veiklą užtikrinant šeimai palankią aplinką. Tai prisidėtų šalyje kuriant bendrą šeimos gerovę formuojančią ekosistemą.

Šeimai palankios aplinkos indeksas, Tarybos nuomone, turėtų tapti tuo nuolat vykdomos šeimos politikos stebėsenos įrankiu, kurio pagalba būtų siekiama kiekybiškai įvertinti, kiek vyriausybės, savivaldos organai vykdo savo politinėse programose, tarptautinių sutarčių forma, savo rinkiminių programų prisiimtus įsipareigojimus šeimos gerovės Lietuvoje stiprinimui, kuriant šeimai palankią aplinką.

Šis indeksas yra vertas ypatingo dėmesio, nes jo pagalba sukuriamas instrumentas, kiekybiškai įvertinantis vieną pagrindinių įtampos laukų tvarios šeimos egzistavimui – darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimą. Geriausių tarptautinių praktikų patirtimi paremtas, skirtingais pjūviais išnagrinėtas šeimai palankios aplinkos indeksas, sukurtas Lietuvoje, galėtų tapti efektyviu vadybos instrumentu, esmingai pagerinančiu komunikaciją tarp valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių visuomenės. Tokio kiekybinio indekso atsiradimas Lietuvoje, pats savaime padėtų nustatyti ir įvertinti šeimos politikos, įgyvendinamos šalyje, trūkumus bei nepanaudotą potencialą nacionaliniu ir savivaldybių lygiu. Tarptautine patirtimi paremtas instrumentas, leistų sulygtinti Lietuvos visuomenės pastangas šeimos stiprinime su kitų valstybių įgyvendinama politika bei įvertinant Lietuvos kontekstą ir galimybes panaudoti kitų šalių gerąją patirtį, kuriant Lietuvos situacijai optimalią šeimai palankią aplinką ir efektyvias praktikas šeimos instituto stiprinimui.

Šiame dokumente pristatomas šeimai palankios aplinkos indekso kriterijų tyrimas susideda iš keturių skyrių.

Pirmame skyriuje aptariamas šeimai palankios aplinkos, kuri siejasi su šeimos gerove sąvokos turinys, šios sąvokos taikymo tikslingumas. Šiame skyriuje apžvelgiant tarptautinę mokslinę literatūrą šeimos gerovės fenomenui apibrėžti, sudaromos prielaidos loginiam perėjimui į antrąjį tyrimo skyrių.

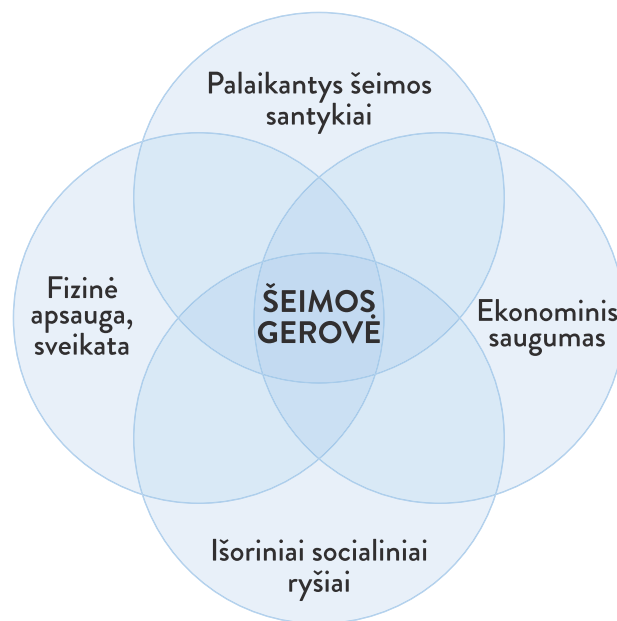
Antrajame skyriuje pateikiama bendra apžvalga šeimoms palankios aplinkos kūrimo politikos bruožų Europos Sąjungos valstybėse, nedetalizuojant konkrečių šalių šeimos politikos skirtumų ar panašumų. Nuo bendro suvokimo apie šeimos politikos Europos Sąjungoje generalizuotus principus ir bruožus antrame skyriuje.

Trečiame skyriuje atliekama išsami analizė šeimai palankios aplinkos indekso suformavimo ir jo taikymo tokiose Europos Sąjungos valstybėse, kaip Vokietija, Prancūzija, Olandija.

Tyrimo ketvirtame skyriuje analizuojama Honkongo patirtis sukuriant ir taikant šeimai palankios aplinkos indeksą įvertinant šio geografinio regiono šalių šeimoms skirtos politikos efektyvumą. Informacija, pateikta šio darbo trečiame ir ketvirtame skyriuose, dėl kontrasto efekto, skaitytojui leidžia pakankamai aiškiai suvokti šeimoms palankios aplinkos indeksui taikytinus reikalavimus, kurie yra esminiai nepaisant kultūrinių, ekonominių, socialinių skirtumų tarp skirtingų valstybių.

Šeimai palankios aplinkos indekso studija užbaigiamą išvadomis, iš kurių kylančios rekomendacijos gali būti panaudojamos išsamiems praktiniams tyrimams, sukuriant unikalią, Lietuvai pritaikytą šeimos politikos stebėsenos ir matavimo įrankį – šeimai palankios aplinkos politikos indeksą.

Susipažinti su visu tyrimu galima Nacionalinės šeimos tarybos puslapyje *seimostaryba.lt*.

2 pav. Australijos šeimos gerovės modelis
Šaltinis: *Families Australia*, 2006.

2.1.3. Siūlymai LR Seimui, LR Vyriausybei, ministerijoms aktualiais šeimos politikos ir vaiko teisių apsaugos bei vaiko gerovės užtikrinimo

TARYBA 2022 M. PATEIKĖ SIŪLYMUS DĖL 6 TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ TOBULINIMO

1. 2022-01-04 Taryba pateikė pasiūlymus LR Seimo Žmogaus teisių komitetui dėl Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 pakeitimo įstatymo projekto (naujos redakcijos).

Taryba pažymėjo, kad įvedant naują prevencinę priemonę – apsaugos nuo smurto orderį, kurio tikslas nedelsiant reaguoti į grėsmę, kylančią dėl smurto artimoje aplinkoje, labai svarbu, kad policijos pareigūnai turėtų pakankamai specifinių žinių ir galėtų tinkamai įvertinti visas aplinkybes skiriant apsaugos nuo smurto orderį, siekiant apsaugoti visų asmenų konstitucinių teisių apsaugą. Tarybos manymu, vienos efektyviausių prevencinių priemonių smurtui artimoje aplinkoje mažinti yra reikiamas dėmesys psichosocialiniams veiksniams, kurie kelia įtampą šeimoje, pagalba visai šeimai, mokant visus šeimos narius nesmurtinio bendravimo, tarpusavio supratimo santykių puoselėjimo. Taryba atkreipė dėmesį, kad Įstatymo projekte stokojama kompleksinio požiūrio į smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimą, kuris apimtų ne tik pagalbą smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, bet ir pagalbą smurtą artimoje aplinkoje pavojų keliančiam asmeniui, pagalbą kitiems šeimos nariams, tapusiems smurtinio elgesio liudininkais.

2. 2022-04-12 Taryba pateikė pasiūlymus LR Socialinių reikalų ir darbo komitetui dėl Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 1, 5, 111, 16, 19, 20, 22, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto Nr. XIVP-1439.

Taryba pažymėjo, kad kalbant apie tėčių įsitraukimą į mažamečių vaikų priežiūrą, tyrimų duomenys rodo, kad vienose šalyse labiau negu kitose tėčiai noriau išsina tėvystės atostogų (JuradoGuerrero ir Munoz-Comet, 2020), o viena geriausiai veikiančių skatinamųjų priemonių, kurias, 2021 m. duomenimis, naudojo vienuolika pasaulio valstybių, yra skirti papildomą premiją tėvystės atostogų

mėnesius su sąlyga, jeigu pasinaudojama viena dalimi atostogų (pavyzdžiui, jeigu tėčiai pasinaudoja dviem tėvystės atostogų mėnesiais Vokietijoje, jie gauna dar du papildomus tėvystės atostogų mėnesius, taigi bendra tėčiams priklausanti vaiko priežiūros dalis padidėja iki keturių mėnesių) (Kosłowski ir kt., 2021). Kadangi Lietuvoje taikomas sąlyginis vaiko priežiūros modelis, nukreiptas į dirbančius asmenis (Brazienė, 2021, 36), jis taip pat gali gilinti ir socialinę nelygybę. Be to, mažamečius vaikus auginančių moterų užimtumas yra glaudžiai susijęs su ikimokyklinio amžiaus ugdymo įstaigų trūkumu Lietuvoje (Čižauskaitė ir Gruževskis, 2018), ir dėl to joms tenka didesnė priežiūros namuose našta (Pilinkaitė-Sotirovič ir Kontvainė, 2020). Taryba atkreipė dėmesį, kad šeimos neprieštarauja direktyvos perkėlimui. Jos sutinka, kad tėvas gali būti skatinamas lanksčiai rinktis apmokamas neperleidžiamas tėvystės atostogas ir pabūti su vaiku suminius du mėnesius, taip gerinant vaiko ir tėvo emocinį ryšį, padedant motinai ruošti integracijai į darbo rinką, kai tėvas gali imti šias neperleidžiamas tėvystės atostogas kad ir po savaitę 8 mėnesius ar pora dienų per savaitę 24 mėnesius (taip susidarytų 60 dienų), atsižvelgiant į šeimos poreikius, susitarimą tarpusavyje ir su darbdaviu. Tačiau daugeliui šeimų nepriimtinas dabartinės išmokų tvarkos keitimas, kuris nėra susijęs su direktyva. Naujai siūloma išmokų tvarka pablogina dalies šeimų situaciją, ko direktyva nerekomenduoja. Taip pat Taryba pateikė iliustraciją, demonstruojančią, kaip gali pablogėti šeimos situacija, atsižvelgiant į konkrečios šeimos pajamų kaitą. Pavyzdyje atsiskleidžia, kaip numatyta išmokų pertvarka finansiškai paveiks visos šeimos pajamas, jeigu tėtis neturės galimybės pasinaudoti savo neperleidžiamų vaiko priežiūros atostogų dalimi.

3. 2022-06-12 Taryba pateikė pastabas LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai dėl Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šeimos politikos stiprinimo plėtros programos

pažangos priemonės Nr. 09-004-02-05-06 „Stiprinti atstovavimą šeimos interesams ir keisti stigmatizuotą visuomenės požiūrį į tam tikras šeimas“ aprašui.

Taryba atkreipė dėmesį, kad Pažangos priemonės įgyvendinimas apima 10 metų laikotarpį. Vienas iš siektinų rodiklių numatytas Savivaldybių šeimos tarybų ar komisijų, kaip vieno svarbiausių šeimų atstovavimo institutų savivaldybėse, sukūrimą. Tarybos manymu būtų tikslinga siekti 95 proc. Įstatymo nuostatų įgyvendinimo, t. y. kad visose savivaldybėse būtų sukurtos šeimos tarybos ar komisijos. Tik kiekvienoje savivaldybėje veikiant šeimos tarybai (komisijai) galima tikėtis Priemonės III skyriuje nurodytų plėtros programos pažangos priemonių veiklų įgyvendinimo ir jų rezultato.

4. 2022-06-20 Taryba pateikė pasiūlymus LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui dėl Civilinės sąjungos įstatymo projekto Nr. XIVP-1694.

Taryba, nekvestionuodama tikslo sureguliuoti tos pačios lyties asmenų bendro gyvenimo ir jų tarpasmeninių išipareigojimų, teisinių šiems asmenims išskylančių praktinių problemų sprendimo mechanizmų, atkreipia dėmesį, kad svarstomas Projektas yra susijęs su esminiu konstituciniu nacionalinės šeimos politikos klausimu t. y. ką valstybė traktuoja esant šeima ir kokią teisinę apsaugą bei paramą jai garantuoja. Konstitucijos 38 straipsnis skelbia, kad „šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“ ir „valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę“, o taip pat Konstitucija įtvirtina vienintelį teisinį pagrindą šeimos teisiniams santykiams kurti tarp dviejų giminystės ryšiais nesiejamų, skirtingos lyties asmenų – santuoką. Todėl, jeigu Seimas nuspręstų priimti svarstomą Projektą, pirmiau siūlome papildyti Konstituciją, kad civilinės sąjungos institutas būtų tinkamai atribotas nuo Konstitucijoje įtvirtinto santuokos instituto.

5. 2022-11-16 Taryba pateikė rezoliuciją Respublikos Prezidentui, LR Seimo Pirmininkei, LR Socialinės ap-

saugos ir darbo ministrei, LR Sveikatos apsaugos ministrai, LR Seimo nariams, Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentui, savivaldybės Šeimos taryboms / komisijoms dėl nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo.

Rezoliucijoje išskirtos pagrindinės kliūtys, kodėl esama pagalbos sistema nėra efektyvi: egzistuojanti visuomenės baimė pranešti apie atvejį; mažai reikiamų specialistų lemia ilgą procesą, kol asmuo gauna būtinas paslaugas; nėra tinkamo informacijos perdavimo tarp institucijų; trūksta programų, kuriomis vadovaujantis būtų įmanoma suteikti pagalbą nedelsiant.

6. 2022-12-08 Taryba pateikė rezoliuciją Respublikos Prezidentui, LR Seimo Pirmininkei, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministrei, LR Sveikatos apsaugos ministrai, LR Švietimo, mokslo ir sporto ministrei, LR Seimo nariams, Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentui, savivaldybių Šeimos taryboms / komisijoms dėl skyrybų problematikos.

Rezoliucijoje išskirta keletą esminių krypčių, kur dar būtų galima susikoncentruoti, siekiant spręsti problemas, susijusias su skyrybomis šeimoje: Lietuvoje turime kokybiškų paslaugų darbui su šeima, tačiau šios paslaugos yra nepakankamai išviešintos, todėl tik maža dalis gyventojų pasinaudoja specialistų teikiama pagalba. Galėtų egzistuoti paslaugų žemėlapis, taip susisteminant turimas paslaugas; Reikalingas bendradarbiavimas tarp paslaugų teikėjų, kad būtų pasiektas efektyvus ir kokybiškas suteiktų paslaugų rezultatas; Regionuose vis dar itin trūksta specialistų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog nesant reguliariam finansavimui, yra sudėtinga užtikrinti veiklos tęstinumą; Pastebimas poreikis papildomai dirbti su šeimomis dirbančiais specialistais, investuojant į jų kompetencijų atnaujinimą, pasirūpinant jų darbo krūviu ir emocine sveikata; Būtina dar mokykloje pradėti kalbėti apie pasirengimą šeimai, kylančius iššūkius šeimoje ir skyrybų atvejus.

GAUTI ATSAKYMAI Į TARYBOS PATEIKTUS EKSPERTINIUS SIŪLYMUS

DOKUMENTAS: 2022-11-16 Rezoliucija Respublikos Prezidentui, LR Seimo Pirmininkei, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministrei, LR Sveikatos apsaugos ministrui, LR Seimo nariams, Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentui, savivaldybės Šeimos taryboms / komisijoms „Nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo“.

ATSAKYMAI: *LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO RYŠIŲ SU VISUOMENE SKYRIUS* pranešė, kad Nacionalinės šeimos tarybos rezoliucija Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijoje gauta ir Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen pavedimu perduota susipažinti Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų bei Socialinių reikalų ir darbo komitetams, taip pat Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybių prevencijos komisijai.

Siūlau rezoliuciją apsvarstyti Priklausomybių prevencijos komisijoje.

*Pagarbiai,
Jurgis Razma
Seimo vicepirmininkas*

Manau, kad rezoliuciją galime apsvarstyti bendrame posėdyje su Savižudybių ir smurto prevencijos komisija, dalyvaujant atitinkamoms institucijoms.

Pagarbiai, Irena Haase

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO KANCELIARIJA informavo, kad Šalies vadovas labai palaiko aktyvių visuomenės narių iniciatyvas sprendžiant visuomenės problemas ir joms spręsti naudojamas mokslu ir praktika įrodytas priemonės.

Tikimės, kad Lietuvos Respublikos Seimui patvirtinus nutarimą „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų patvirtinimo“ bus politinės valios ne tik įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, bet ir pasiekti rodiklius, ypač susijusius su vaikų ir paauglių psichoaktyvių medžiagų vartojimu ir jų sukeliama žala.

Kartu informuojame, kad rezoliuciją perdavėme Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui ir paprašėme atsakyti apie minėtame strateginiame dokumente planuojamas priemonės.

NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS DEPARTAMENTAS (toliau – NTAKD) išnagrinėjo Nacionalinės šeimos tarybos rezoliucijos apibendrinančius teiginius, ir pritaria Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos išreikštam tyrimu pagrįstam teiginiui, kad vaikai išbando psichoaktyvias medžiagas jauname amžiuje, ir prielaidai, kad tai gali būti kitų rimtų problemų pasekmė.

NTAKD nuosekliai dirba koordinuodamas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos vykdymą, siekdamas atitolinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo amžių. Šiam tikslui pasiekti, pagal savo kompetenciją dirba ir bendradarbiauja daug institucijų: Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, savivaldybės, savivaldybių visuomenės sveikatos biurai, mokyklos, nevyriausybinės organizacijos ir kitos.

Vertindamas antrąjį Nacionalinės šeimos tarybos rezoliucijos apibendrinamąjį teiginį, NTAKD pritaria prevencijos ir ankstyvosios intervencijos poreikiui psichoaktyvias medžiagas vartojantiems vaikams, ir informuoja, kad šiuo metu savivaldybėse vykdoma ankstyvosios intervencijos programa, kurios tikslas – motyvuoti eksperimentuojantį ar nereguliariai alkoholi ar narkotikus vartojantį 14-21 metų jaunimą atsisakyti šių medžiagų vartojimo, kol dar nėra susiformavusi priklausomybė. Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtos programoje 2022–2030 metams numatyta ankstyvosios intervencijos programų

plėtra, ir bus ieškoma galimybių ankstyvąją intervenciją pradėti vykdyti jaunesnio amžiaus vaikams.

Atsakant į klausimą apie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų patvirtinimo“ projektą (toliau – Darbotvarkė), Darbotvarkės pirmasis tikslas – atitolinti ar sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą ir valdyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo riziką įgyvendinant visiems visuomenės nariams prieinamą, skirtingus poreikius atitinkančią, kontekstiniais ir moksliniais duomenimis grįstą, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, taip pat uždavinys – nuosekliai ir kokybiškai įgyvendinti bei prirėkus sukurti naujai kylančius iššūkius atliepančias psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programas ir (ar) priemones visų amžiaus tarpsnių grupėms, užtikrinant šių priemonių koordinavimą bei tvarų finansavimą, numato Nacionalinės šeimų tarybos rezoliucijoje pateiktą problemų sprendimą.

Darbotvarkės veiksmų planas dar nėra parengtas, jis bus rengiamas, kai Seimas patvirtins Darbotvarkę, pasitelkiant visų suinteresuotų šalių kompetencijas ir galimą indėlį sėkmingos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, kontrolės vykdymui ir žalos mažinimui. Rengiant Darbotvarkės veiksmų planą, NTAKD apsvarstys galimybę susitikti su Nacionalinės šeimų tarybos atstovais bei įtraukti juos į veiksmų plano derinimą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA (toliau – Ministerija) pagal kompetenciją išnagrinėjo Nacionalinės šeimų tarybos siūstą rezoliuciją „Dėl nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo“ ir informuoja, kad Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2020 m. rugsėjo 9 d. įsakymu Nr. V-2008 „Dėl Nacionalinio savižudybių prevencijos veiksmų 2020–2024 metų plano patvirtinimo“ numatyta ir įgyvendinama priemonė „1.2.4. Didinti jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą“ apima rekomendaciją „Didinti emocinės pagalbos žinomumą ir prieinamumą, vystant tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir siekiant užtikrinti individualizuotų jaunimo poreikius atitinkančių paslaugų teikimą“. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurai ir atvirosios jaunimo erdvės bei atvirieji jaunimo centrai bendradarbiauja tarpusavyje: vietose, kur renkasi jaunimas – yra teikiamos psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugos, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2020 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. V-1733 „Dėl Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Paslaugų įvairovė apima individualias psichologo konsultacijas (asmuo gali gauti iki 6 individualių psichologo konsultacijų, kurios, pageidaujant, gali būti teikiamos anonimiškai); asmeninių įgūdžių tobulinimo užsiėmimus psichologiniam atsparumui ugdyti; psichikos sveikatos raštingumo didinimo edukacinius užsiėmimus; emocinės paramos teikimo užsiėmimus; kitus psichologinę gerovę ir (ar) psichikos sveikatą stiprinančius praktinius užsiėmimus grupėms. Vertinant praeitų metų statistiką, kas penktas paslaugų gavėjas buvo jaunuolis.

Dėl rekomendacijos „**Atgaivinti savivaldybėse prevencinę programą „Linas“, skirtą 6-12 metų amžiaus vaikams ir paaugliams, augantiems su priklausomybėmis sergančiais tėvais**“ primename, kad ši programa buvo įtraukta 2017 m. į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos rekomenduojamų prevencinių programų ugdymo įstaigose sąrašą ir ugdymo įstaigos turėjo teisę rinktis kaip kokybės kriterijus atitinkančią metodiką. Visgi penkerius metus vykdomos stebėsenos Švietimo valdymo informacinėje sistemoje rezultatai rodo, kad jos plėtra nevyko, priešingai – programos vykdymo mastas nuosekliai mažėjo: 2017–2018 m. m. šią programą vykdė 17 mokyklų, 2019–2020 m. m. ją rinkosi 10 mokyklų, o 2021–2022 m. m. – tik 8 mokyklos visoje Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, galima daryti prielaidą, kad minėtos programos numatyta tikslinė grupė – vaikai, kurių tėvai serga priklausomybės ligomis – galimai yra viena sąlygų, dėl kurios didėja stigma šių vaikų atžvilgiu ir siekiant to išvengti atsiskakoma mokyklose formuoti tokias grupes. Būtent dėl šios priežasties tokios programos vykdymas už mokyklos ribų galėtų būti svarstomas klausimas.

Pažymima, kad šiuo metu yra rengiamasi prevencinės veiklos ugdymo įstaigose organizavimo pokyčiams. Ministerija yra susipažinusi su keičiamomis Švietimo įstatymo nuostatomis, susijusiomis su prevencinių programų įgyvendinimu, siekiant sudaryti sąlygas savivaldybėse didinti prevencinės veiklos vykdymo kokybę ir mastą. Taip pat nuo kitų mokslo metų visose mokyklose bus pradėta vykdyti Gyvenimo įgūdžių programa, integruojanti socialinio emocinio ugdymo ir priklausomybių prevencijos temas, kaip formaliojo švietimo

dalį. Tikėtina, kad tai padidins galimybes atliepti vaikų, kurių šeimose yra priklausomybės ligomis sergančių suaugusiųjų, poreikius. Nepaisant to, Ministerija numato psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos plėtrą ir visuomenės sveikatos srityje, todėl pakartotinai su socialiniais partneriais įvertins teikiamą rekomendaciją.

Vertinant rekomendaciją „**Parengti paaugliams programą, analogišką Minesotos programai**“, informuojame, jog Psichosocialinė reabilitacija vaikams ir jaunimui yra teikiama Respublikinio priklausomybės ligų centro Vilniaus ir Kauno miestų filialuose. Psichosocialinės reabilitacijos paslaugos skiriamos vaikams ir jaunimui, kurie žalingai vartoja psichoaktyvias medžiagas arba kuriems diagnozuotas psichikos ir elgesio sutrikimas vartojant psichoaktyvias medžiagas, priklausomybės sindromas (jei pacientas sutinka gauti paslaugą skyriuje). Jei asmuo yra nepilnametis, sutikimas paimamas ne tik iš paties paciento, bet ir iš teisėtų atstovų (tėvų, globėjų). Psichosocialinė reabilitacija nėra skiriama (kontraindikacijos gauti paslaugą), jei stebima: intoksikacija psichoaktyviosiomis medžiagomis, abstinencijos būklė; ūmūs ir išreikšti lėtiniai psichikos sutrikimai; ūmi arba išreikšta somatinė patologija.

Tam, kad priklausomybės ligų gydymas būtų efektyvus, dažniausiai reikalinga gydymo kursą kartoti kelis kartus ir derinti kompleksą poveikio priemonių (medikamentinis gydymas, elgesio keitimas, šeimos terapija, socialinių įgūdžių ugdymas, savivalbos grupių lankymas). Taikant integruotus psichosocialinės reabilitacijos gydymo būdus turi būti centruojamasi į jaunuolio stiprybes bei jo įgalinimą, socialinių ir savarankiškumo įgūdžių ugdymui pritaikytas socioeducacines aplinkas, kas prisideda prie jaunuolio savivertės atstatymo, pozityvaus elgesio, motyvacijos gydymui ir mokymuisi kūrimo, todėl reikalingos skirtingų sektorių specialistų bendros pastangos.

Dėl rekomendacijos „**Parengti programą ir priemones šeimoms, kad jos galėtų atpažinti pirmuosius pastebimus alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo požymius ir tinkamai reaguotų į juos, suteikdami reikiamą pagalbą vaikui**“, informuojame, jog Ministerija, įgyvendindama ilgalaikių Covid-19 neigiamų pasekmių asmens ir visuomenės psichikos sveikatai mažinimo 2020–2022 m. veiksmų planą, sukūrė ir plėtojo nacionalinę platformą Pagalbasau.lt, kurioje yra atskiros skiltys tiek paaugliams, tiek suaugusiems apie priklausomybės ligų požymius, jų atpažinimą, pagalbos galimybes. Šio plano priemonės taip pat apėmė mokymų apie žalingo vartojimo ir priklausomybių atpažinimą psichikos sveikatos priežiūros specialistams bei šeimos gydytojams, dirbantiems su vaikais ir paaugliais. 2021 m. šio plano rėmuose sukurta metodinė, informacinė medžiaga tėvams ir visuomenės sveikatos specialistams apie vaikų psichikos sveikatos stiprinimo galimybes, tinkamo ekranų naudojimo taisykles, ankstyvuosius emocinių ir elgesio sunkumų požymius bei psichologinės pagalbos galimybes.

Taip pat maloniai primename, kad „Mentor Lietuva“, bendraudama su Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu (toliau – Departamentas), sukūrė mokomąją internetinę platformą tėvams „Ką veikia vaikai?“ (www.kaveikiavaikai.lt). Tai unikalus ir patogus internetinis portalas, sukurtas specialiai tėvams, siekiant padėti jiems geriau suprasti savo vaikus, stiprinti tarpusavio ryšį bei suteikti reikalingų žinių apie psichoaktyvias medžiagas, jų vartojimą bei atpažinimą. Šiame portale tėvai gali rasti daug aktualių faktų, naudingų patarimų, užduočių, testų bei video medžiagos, įgyti naudingų žinių kaip efektyviau bendrauti su vaikais. Internetinį portalą www.kaveikiavaikai.lt nuo 2020 m. gegužės mėnesio administruoja Departamentas. Departamentas taip pat sukūrė ir administruoja www.askritiskas.lt internetinę svetainę, kurios tikslas padėti jauniems žmonėms priimti atsakingus sprendimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. **Svetainės idėja** – didinti jaunų žmonių sąmoningumą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo klausimais, suteikti žinių apie psichoaktyvias medžiagas, jų vartojimo rizikas ir grėsmes, ugdyti kritišką mąstymą ir skatinti pasirinkti sveiką gyvenimo būdą, įsivertinti savo rizikingą elgesį ir jo pasekmes bei patarti, kur kreiptis pagalbos. Maloniai kviečiame prisidėti prie šių svetainių žinomumo didinimo ir pagal galimybes prisidėti viešinant.

Dėl rekomendacijos „**Parengti ir taikyti pirminės prevencijos priemones vaikams, ir jaunesniems, nei 14 m. amžiaus**“, informuojame, kad Ankstyvosios intervencijos programa (toliau – Programa) yra skirta asmenims nuo 14 iki 21 metų, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems psichoaktyvias medžiagas. Programa yra parengta įgyvendinant tarptautinį projektą „FreD goes net“, kuriame dalyvavo 17 Europos Sąjungos šalių. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – Departamentas),

kaip asocijuotas šio projekto partneris gavo leidimą adaptuoti Programą ir nuo 2013 metų ją diegia Lietuvoje. Departamento teigimu „FreD goes net“ esmingai modifikuoti negalima dėl Programos specifikos.

Svarbu pabrėžti, kad viena programa nėra tinkama visiems atvejams, o egzistuojančios vienos programos išplėtimas, kad ji būtų tinkama visiems – nėra sprendimo būdas. Todėl Ministerija Nacionalinėje plėtros programoje yra patvirtinusi priemones, skirtas naujų ankstyvosios intervencijos programų pritaikymui Lietuvoje, kurios, tikimasi, leis išplėsti ir tikslines grupes, ir amžiaus ribą, nuo kurios galės būti taikoma ankstyvoji intervencija.

Taip pat informuojame, kad artimiausiu metu bus atidarytas kompleksinės (dienos stacionaro, ambulatorinės) priežiūros centras vaikams ir paaugliams, vartojantiems psichoaktyviausias medžiagas, ir jų šeimos nariams Respublikinio priklausomybės ligų centro Klaipėdos filiale. Dienos stacionaro paslaugų tikslas – ugdyti vaikų ir paauglių emocinius, socialinius, pažintinius ir mokymosi įgūdžius, tokiu būdu kompleksiskai sprendžiant rizikingo elgesio ir žalingo vartojimo sukeltas problemas, padėti tėvams ar globėjams tinkamai vertinti bei reaguoti į vaiko elgesį, stiprinti jų įgūdžius padėti sau ir vaikui. Tokio paties profilio paslaugų diegimas numatytas kitais metais ir Respublikinio priklausomybės ligų centro Vilniaus filiale.

Dėl rekomendacijos **„Sudaryti sąlygas pagalbos priemonių ir programų paaugliams, kenčiantiems nuo alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų priklausomybės, visoje Lietuvoje (ne tik didžiuosiuose miestuose), išplėtojimui. Steigti pagalbos centrus regionuose, užtikrinant reikiamų specialistų komandų darbą“**, informuojame, jog Ministerija parengė Psichikos sveikatos paslaugų organizavimo pokyčių planą, kuriame yra numatyta stiprinti psichikos sveikatos centrų vaidmenį teikiant pagalbą priklausomybės ligomis sergantiems asmenims, kas leis užtikrinti paslaugų prieinamumą ne tik didžiuosiuose miestuose, bet ir regionuose. Taip pat planuojama perpus išplėsti suaugusiųjų psichiatrijos dienos stacionaro paslaugas regionuose, kas sudarys geresnes sąlygas gauti gydymą ir suaugusiems asmenims, kurių vartojimas yra reikšmingas rizikos veiksnys vaikų tose šeimose vartojimui. Nepriklausomai nuo intervencijos metodų ir gydymo paslaugų plėtros ne mažiau svarbia sritimi Ministerija laiko prevencinę veiklą, kuria būtų siekiama išvengti ar atitolinti vartojimą. Suprantant, kad kiekviena savivaldybė dėl jos dydžio, vietovės ir paslaugų skirtumų susiduria su įvairiais iššūkiais bei turi individualius poreikius, dėl šios priežasties šiai sričiai įgyvendinti Ministerija skyrė lėšas ir nacionalinei, ir regioninei pažangos priemonėms vykdyti.

Siekiant gerinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pirminės prevencijos kokybę ir veiksmingumą, įgyvendinant nacionalinę pažangos priemonę numatoma stiprinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją nacionaliniu ir savivaldybių lygmenimis organizuojančių ir koordinuojančių specialistų gebėjimus, taikant tarptautiniu lygiu pripažintus prevencijos kokybės standartus tikslingai planuoti ir organizuoti holistiniu požiūriu grįstas integruotas prevencijos priemones, orientuotas būtent į vaikus ir paauglius bei jų aplinką.

Įgyvendinant regioninę pažangos priemonę „Psichikos sveikatos stiprinimo ir priklausomybės ligų prevencijos paslaugų prieinamumo didinimas, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, rizikos sveikatai veiksmų mažinimas“ prioritetą bus teikiamas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pirminės prevencijos ir intervencijos veikloms savivaldybėse vykdyti. Numatomos tikslinės grupės yra vaikai, paaugliai, jaunimas ir jų aplinkos nariai (šeima, mokykla, bendruomenė), tačiau taip pat yra numatoma išankstinė sąlyga – Patvirtintose regionų plėtros planų priemonėse numatytos veiklos turi būti pagrįstos mokslo įrodymais, pripažinta gerąja praktika ar tarptautiniais standartais pagal Ministerijos pateiktas rekomendacijas. Savivaldybių aktyvus įsitraukimas ir indėlis įgyvendinant šią regioninę pažangos priemonę yra labai svarbus, siekiant atliepti aktualius su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu susijusius iššūkius bei bendromis pastangomis juos spręsti.

Dėl rekomendacijos **„Teikiant paslaugas paaugliams, kenčiantiems nuo alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų priklausomybės, paauglių atsisakymas dalyvauti programoje turėtų būti traktuojamas kaip darbas su besipriešinančiu klientu, bet ne sąmoningo asmens laisvas apsisprendimas nesigydyti. Dėl to paslaugos šiems paaugliams turi būti teikiamos, dirbant su jų motyvacija, o ne atsikratant jų kaip nemotyvuotų“**, pabrėžiame, kad pagal Lietuvos Respublikoje galiojančius įstatymus ir kitus teisės aktus priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų yra laikoma psichikos liga, šių ligų gydymas yra savanoriškas, gydymas taikomas ir nutraukiamas asmens pageidavimu, o visa

informacija apie besigydantį asmenį yra konfidenciali. Priverstinis nepilnamečių žalingo vartojimo ar priklausomybės problemų gydymas nėra laikomas efektyviu ir rekomenduotinu. Priverstinis gydymas galimai padidintų nepasitikėjimą sveikatos priežiūros įstaigomis, specialistais, taip pat didintų stigmą.

Respublikinis priklausomybės ligų centras yra specializuota antrinio lygio priklausomybės ligų gydymo įstaiga. Norime atkreipti dėmesį, kad nemažai daliai nepilnamečių, kurie kreipiasi ar yra nukreipiami į Respublikinį priklausomybės ligų centrą, nėra diagnozuojamas žalingas vartojimas ar priklausomybė ir jiems nereikalingas stacionarinis gydymas. Tokia diferencijavimo logika taikoma vadovaujantis Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras (EMCDDA) rekomendacijomis:

- Rizikingai ar žalingai vartojantiems nepilnamečiams siūloma taikyti ankstyvosios intervencijos programas, teikiant visuomenės psichikos sveikatos, švietimo ar socialines paslaugas.
- Žalingai vartojantiems ar jau priklausomybę turintiems asmenims rekomenduojama taikyti trumpąsias intervencijas (pvz., motyvacinį interviu) teikiant švietimo ar socialines paslaugas, taip pat pirminiame sveikatos priežiūros lygyje (pvz., psichikos sveikatos centruose) Tik nepilnamečiams, kuriems diagnozuojamas priklausomybės sindromas skiriamas gydymas (ambulatorinis ir / ar stacionarinis). Lietuvoje priklausomybės sindromo gydymas nepilnamečiams yra organizuojamas pirminiame asmens sveikatos priežiūros lygyje (psichikos sveikatos centruose) ir antriniame asmens sveikatos lygyje (priklausomybės ligų centre, psichiatrijos paslaugas teikiančiose ligoninėse).

Dėkojame už Jūsų išreikštą dėmesį ir susirūpinimą dėl nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo bei pateiktus pasiūlymus, kurie bus aptarti planuojant ir įgyvendinant minėtų pažangos priemonių veiklas.

DOKUMENTAS:

2022-12-08 Rezoliucija Respublikos Prezidentui, LR Seimo Pirmininkei, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministrei, LR Sveikatos apsaugos ministru, LR Švietimo, mokslo ir sporto ministrei, LR Seimo nariams, Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentui, savivaldybių Šeimos taryboms / komisijoms „Skyrybos šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų“

ATSAKYMAI:

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJA (toliau – ŠMSM) susipažino su Nacionalinės šeimos tarybos (toliau – NŠT) 2022-12-08 atsiųstame rašte Nr. R-13593 „Rezoliucija“ (toliau – Rezoliucija) pateikta medžiaga: susipažino su NŠT pristatyta apibendrinta medžiaga apie vykusią mokslinę-praktinę konferenciją „Skyrybos šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų“ (toliau – Konferencija) ir pateiktus ekspertinius siūlymus dėl priemonių įgyvendinimo.

ŠMSM, pritardama Rezoliucijoje pateiktiems siūlymams ir Konferencijoje aktualizuotai problemai, pagal savo kompetenciją kartu su kitomis institucijomis sieks užtikrinti, kad krizę šeimoje išgyvenantys vaikai sulauktų tinkamos pagalbos, įvairiomis priemonėmis skatinant pedagogų pritraukimą į regionus, užtikrinant vaikui reikalingas švietimo pagalbos paslaugas, tobulinant pedagogų kvalifikaciją, įgyvendinant prevencines priemones, renginius.

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS ŠEIMOS IR VAIKO TEISIŲ APSAUGOS GRUPĖ

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Ministerija) 2022 m. gruodžio 8 d. gavo Jūsų parengtą Rezoliuciją, apibendrinančią mokslinės-praktinės konferencijos „Skyrybos šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų“ metu pranešėjų bei dalyvių, tiesiogiai dirbančių su šeimomis ir vaikais, patiriančiais sunkius skyrybų procesus ir traumuojantį jų poveikį, pateiktas išvalgas bei ekspertinius pasiūlymus.

Atsižvelgdami į Rezoliuciją, pažymime, kad Ministerija nuolat stebi bei analizuoja šeimų skyrybų tendencijas, problematiką, iššūkius ir aktyviai ieško sprendimų dėl paslaugų bei kitų pagalbos priemonių skyrybų krizę išgyvenančioms šeimoms.

2022 metais, įgyvendinant Vaiko gerovės 2022–2023 metų veiksmų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. sausio 24 d. įsakymu Nr. A1-52 „Dėl Vaiko gerovės 2022–2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“, 1 priedo 1.9 papunktyje nurodytą priemonę „Finansuoti nevyriausybinių organizacijų projektus, skirtus paslaugoms vaikams ir šeimoms krizinėse situacijose (paauglystės krizė, skyrybų krizė) teikti“, konkurso metu atrinktiems 5 nevyriausybinių organizacijų projektams skirta 168 000 Eur valstybės biudžeto lėšų 2022 metais organizuoti ir teikti paslaugas ir kitas pagalbos priemones vaikams ir šeimoms, išgyvenančioms skyrybų krizę. Projektuose įgyvendintos tokios veiklos, kaip:

- viešinio veiklos, skirtos ugdyti visuomenės sąmoningumą santuokos nutraukimo poveikio vaikams, tėvų elgesio santuokos nutraukimo metu įtakos vaikui, vienodos tėvų atsakomybės už vaiką klausimais;
- ryšio atstatymas ir stiprinimas tarp vaiko ir skyriumi gyvenančio vieno iš tėvų;
- šeimos konferencijos paslaugos;
- ginče esančių tėvų savitarpio pagalbos grupių organizavimas;
- emociškai saugios aplinkos sukūrimas ir užtikrinimas vaikams bendrauti su tėvais ar vienu iš tėvų, esant poreikiui – dalyvaujant ir specialistui (pvz., psichologui);
- psichologinės ir (ar) psichoterapinės pagalbos organizavimas ir teikimas vaikams, kurių tėvai nutraukia santuoką, akcentuojant psichologinio smurto prevenciją ar intervenciją;
- vaiko tėvų konsultavimas dėl santuokos nutraukimo poveikio vaikui, tėvų galimybių padėti vaikui išgyventi skyrybų krizę, kt.;
- pagalba konfliktinių situacijų tarp vaiko tėvų atveju ir šių atvejų sprendimas (išskyrus šeimos mediaciją);
- intensyvi krizės įveikimo pagalba;
- psichosocialinė pagalba vaikams ir tėvams santuokos nutraukimo procese.

Šiuo metu planuojamas naujas projektų konkursas, skirtas atrinkti projektus, kuriuos įgyvendinant bus teikiamos naujoviškos paslaugos ir pagalbos priemonės vaikams ir tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą, išgyvenantiems skyrybų krizę, kurių pagalba bus mažinamas skyrybų metu kylančių konfliktų neigiamas poveikis vaikams. Elektroninio dokumento nuorašas

Taip pat informuojame, kad Tarpžinybinė vaiko gerovės tarybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Taryba) ir Šeimos politikos komisija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Komisija) 2022 m. liepos 12 d. posėdyje aptarė paslaugų skyrybas išgyvenančioms šeimoms įvairovės, galimybių bei iššūkių klausimus ir nutarė parengti rekomendacijas savivaldybėms dėl paslaugų bei kitų pagalbos priemonių vaikams ir šeimoms, išgyvenančioms skyrybų krizę (toliau – Rekomendacijos). Taryba ir Komisija, reaguodamos į augantį skaičių skyrybų, kurioms būdingi įtempti santykiai, nesutarimai bei ginčai tarp besiskiriančių tėvų ir į kurias yra įtraukiami nepilnamečiai vaikai, parengė bei 2022 m. gruodžio 12 d. posėdyje patvirtino Rekomendacijas. Šiuo metu atliekami baigiamieji Rekomendacijų redakcinio pobūdžio koregavimai ir artimiausiu metu Rekomendacijos bus pateiktos savivaldybių administracijoms.

Taip pat dėmesys skyrybų klausimui skirtas per Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvairinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklas. 2022 metais įgyvendintos įvairios veiklos, skirtos skyrybų klausimui, pavyzdžiui, informacinė kampanija „Skiriasi pora, bet ne tėvai“, vykdytos švietėjiškos veiklos vaiko teisių ir šeimos gerovės klausimais, skatinant paisyti geriausių vaiko interesų tėvų skyrybų atveju (parengti lankstinukai skyrybas išgyvenančioms šeimoms, informaciniai plakatai, kt.).

Ministerija dėkoja, kad atkreiptas dėmesys į šį aktualų klausimą, tad planuojamos diskusijos dėl paslaugų skyrybas išgyvenančioms šeimoms plėtros tęsti ir toliau.

2.2. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas

2.2.1. Konferencija dėl Lietuvos demografinės situacijos tendencijų viešosios politikos kontekste

Taryba, siekdama kurti bendradarbiavimo mechanizmus tarp šeimų (jas atstovaujančių ir su jomis dirbančių organizacijų) ir atsakingų už šeimos politiką institucijų (ministerijų bei savivaldybių), 2022 m. surengė 2 konferencijas ir 2 apskritojo stalo diskusijas.

Taryba, siekdama teikti Seimui ir Vyriausybei patariamąją ir ekspertinę nuomonę formuojant nuoseklią šeimos politiką bei atliekant šeimos politikos įgyvendinimo stebėseną, kartu su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetu 2022 m. gegužės 18 d. LR Seime surengė konferenciją „Lietuvos demografinės situacijos tendencijos viešosios politikos kontekste“.

Atsižvelgiant į sudėtingą Lietuvos demografinę padėtį, Lietuvos Respublikos piliečių emigracijos mastą ir kartu

kaitos neužtikrinantį gimstamumą, kuris daro neigiamą poveikį šalies ekonomikai, Lietuvos valstybės ir jos visuomenės raidai bei apsunkina socialinės apsaugos sistemą, LR Seime 2018 m. rugsėjo 20 d. buvo priimtas nutarimas Nr. XIII-1484, kuriame patvirtinta Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija. Praėjus beveik 4 metams, demografinė situacijai dar blogėjant, svarbu grįžti prie šios aktualios temos, nagrinėti ją sąlygojančius veiksnius, numatyti ir diegti naujas gerinimo strategijas bei priemones.

Išklause mokslininkų, politikų, nacionalinio ir savivaldybinio lygmens politikos įgyvendintojų, konferencijos dalyviai pateikė šias rekomendacijas.

REKOMENDACIJOS

- 1.** Daugelis demografinių iššūkių, su kuriais šiandien susiduria Lietuva, yra ilgalaikių demografinių procesų pasekmė. Šios dienos viešosios politikos sprendimai, nukreipti į demografinių procesų subalansavimą, gali duoti rezultatus tik ateityje. Siekiant užtikrinti, kad viešosios politikos sprendimai pasiektų norimų rezultatų, reikėtų adekvataus demografinių procesų ir veiksnių suvokimo, įrodymais grįstų sprendimų, profesionalios nuolatinės stebėsenos, tarpinstitucinio ir tarptautinio bendradarbiavimo.
- 2.** Silpna jungtis tarp demografijos mokslo ir politikos sprendimų tampa kliūtimi panaudoti esamus išteklius ir galimybes: stokojant kokybiškų demografinių duomenų, konsoliduoto demografijos mokslinio potencialo bei egzistuojant tik paviršutiniškam įsiklausymui į mokslą, paramos šeimai politika tampa politinio ciklo įkaite ir tikėtis racionalių politinių sprendimų sunku.
- 3.** Šeimos politika turėtų vengti deklaratyvumo ir kurti objektyvius šeimai palankios aplinkos stebėsenos instrumentus, kad Lietuvos šeimos politika būtų nuosekli ir ilgalaikė, nukreipta ne į šeimos kontrolę, bet į bendruomeniškumo skatinimą, pozityvaus požiūrio puoselėjimą į šeimą, nėštumą ir vaisingumo dovaną nuo vaikystės.
- 4.** Siekiant sušvelninti neigiamas demografinių procesų pasekmes Lietuvos Respublikos regionuose, būtina nuosekli valstybės politika, užtikrinanti tolygų specialistų pasiskirstymą regionuose. Tai sąlygotų bazinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę kuo arčiau asmens gyvenamosios vietos.
- 5.** Vykdam mokyklų tinklo pertvarką svarbu kartu spręsti ir susisiektimo užtikrinimo, darbo vietų kūrimo, šeimos ir darbo išipareigojimų derinimo, jaunų specialistų pritraukimo į regionus bei kitas regionuose kylančias problemas.
- 6.** Dėl demografinių problemų socialiniame sektoriuje kylančius iššūkius, sprendimus nacionaliniu lygmeniu priimantiems politikams rekomenduojama atkreipti dėmesį į darbo vietų kūrimą regionuose, socialinės atskirties mažinimą, skyrybų prevenciją, efektyvių programų taikymą paauglių integralumui ir psichinei sveikatai gerinti, priklausomybės ligų gydymą ir profilaktiką, vienišų senyvo amžiaus asmenų slaugos ir globos užtikrinimą, plėtojant paslaugas namuose.

- 7.** Rekomenduojama atlikti nuoseklią šeimų poreikio būstui Lietuvoje analizę ir pagal ją nustatyti ilgalaikes būsto prieinamumo šeimoms vystymo kryptis, apie tai plačiai informuojant visuomenę. Itin svarbu didesnę dėmesį skirti mažas pajamas gaunantiems šeimoms, siekiant joms suteikti ne tik būstą, bet ir jų poreikius atitinkančias paslaugas, kurios įgalintų jas veikti savarankiškai. Sprendžiant apsirūpinimo būstu problemas valstybės įstaigos turėtų nevengti atsakomybės sušvelninti laisvosios rinkos poveikį jaunoms ir mažiau galimybių turintiems šeimoms.
- 8.** Rekomenduojama šiuolaikines psichikos sveikatos problemas spręsti atsižvelgiant į demografinius ir socialinius psichikos sveikatos aspektus, tobulinant psichikos sveikatos priežiūros sistemą, nes vienas iš pagrindinių Lietuvos gyventojų mirtingumo modelio bruožų – didelis mirtingumas dėl su psichikos sveikata susijusių mirties priežasčių: savižudybių, psichikos sutrikimų, mirčių dėl alkoholio vartojimo, kitų išorinių mirties priežasčių.
- 9.** Itin didelis mirtingumo dėl savižudybių lygis Lietuvoje – vienas svarbiausių rodiklių, rodančių visuomenės psichikos sveikatos būklę. Lietuvoje atlikti tyrimai rodo, kad tokia padėtis gali būti susijusi ne tik su sparčiais socialiniais ir ekonominiais pokyčiais, bet ir su neveiksminga psichikos sveikatos priežiūros sistema, bet ir prevencinių priemonių stygiumi, į ką svarbu atkreipti dėmesį ir imtis priemonių.
- 10.** Viešame ir akademiname diskursuose šeiminių gyvenimo pertvarka ir mažėjantis gimstamumas dažnai siejami su gyventojų emigracija iš Lietuvos ir gyvenimu abipus sienų, ypač su jaunų žmonių mobilumu. Tyrimai atskleidžia, kad dauguma jaunų žmonių liktų gyventi Lietuvoje, jeigu galėtų laisvai rinktis ir jų sprendimui neturėtų įtakos šeimos finansinė padėtis. Antra vertus, gausėjantis artimų žmonių bendruomenės užsienyje ir asmeninė patirtis sudaro prielaidas ketinimams išvykti iš Lietuvos ir šeimyniniam gyvenimui keliose šalyse. Raginame į šiuos tyrimo duomenis atkreipti dėmesį, priimant jaunų šeimų situaciją Lietuvoje liečiančius sprendimus.
- 11.** Rekomenduojama šeimos ir migracijos klausimus nagrinėti neatsietai, išryškinant migracijos šeimų gyvenimo ypatumus ir įvardijant transnacionalinių šeiminių ryšių statusus, ieškoti optimalių politinių sprendimų ir juos įgyvendinti siekiant nacionalinių interesų ir šeimų gerovės.
- 12.** „Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija“ turėtų būti nuolat peržiūrima, skiriant adekvačius finansavimo išteklius jos įgyvendinimui. Svarbu, kad tęstinė objektyvi šios strategijos įgyvendinimo stebėseną padėtų pasiekti numatytus tikslus ir atpažinti naujai kylančius iššūkius bei juos spręsti.

2.2.2. Šeimų interesų atstovavimo iniciatyvų stiprinimas, įtraukiant šeimų bei su šeimomis dirbančių organizacijų atstovus

Taryba, siekdama plėtoti šeimos politikos formavimo galimybes per šeimos tarybų / komisijų veiklą, kuriant šeimai palankią aplinką savivaldybėse, regioniniu ir nacionaliniu mastu, sprendžiant kylančius iššūkius, plėtojant tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimo galimybes, 2022 m. rugpjūčio 18 d., Vilkaviškyje Taryba kartu su Vilkaviškio rajono Šeimos komisijos pirmininke bei Nacionalinės šeimos tarybos nare Daiva Rikliene surengė diskusiją „Savivaldybės šeimos tarybos / komisijos veiklos stiprinimas Marijampolės apskrityje“.

Diskusijoje dalyvavo atstovai iš skirtingų Marijampolės apskrities savivaldybių: savivaldybės šeimos tarybų, komisijos nariai ar savivaldybės deleguoti atstovai. Buvo pristatytos Vilkaviškio rajono Šeimos komisijos veiklos kryptys bei problemos, kurias tenka spręsti. Taip pat

atkreiptas dėmesys į sprendimų priėmėjų poreikį bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis formuojant šeimos politiką. Diskusijos metu pasidžiaugta įgyvendintais sprendimais dėl šeimos ir darbo išsipareigojimų derinimo: įkurti vaikų dienos centrai, skiriamas finansavimo popamokinei veiklai ir kompensuojamos kitos priemonės, stiprinančios ugdymo plėtrą rajone. Vyko darbas grupėse, atliekant praktinę užduotį, kurios metu buvo taikoma Vincento Vobolevičiaus pristatyta teorija – kaip įgyvendinti visapusišką bendradarbiavimą tarp institucijų ir palaikyti dialogą su kitomis suinteresuotomis grupėmis. Aptartos temos: vyresnio amžiaus asmenų vienišumas, vaikų pavežėjimas į / iš neformalių švietimo veiklų ir prevencinė pagalba šeimoms dar prieš pasirenkant skyrybas.

2.2.3. Diskusija dėl nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo, prevencijos ir efektyvios intervencijos galimybių savivaldybėse ir Lietuvoje

Taryba, siekdama kurti šeimai palankią aplinką savivaldybėse, regioniniu ir nacionaliniu mastu, pasidalinti gerąja veiklos patirtimi, įtraukiant šeimų bei su šeimomis dirbančių organizacijų atstovus, stiprinant šeimų interesų atstovavimo iniciatyvas, 2022 m. rugsėjo 23 d., Utenoje kartu su Utenos rajono savivaldybės Šeimos komisija, dalyvaujant Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktorei Ilmai Skuodienei, Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių asociacijos prezidentei

Sigitai Šimkienei, Utenos apskrities, Kauno m. savivaldybės, Telšių rajono savivaldybių Šeimos komisijų / tarybų atstovams, savivaldybių Narkotikų kontrolės komisijų atstovams, surengė diskusiją „Nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimas, prevencijos ir efektyvios intervencijos galimybės savivaldybėse ir Lietuvoje. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas“ ir pateikė šias rekomendacijas:

REKOMENDACIJOS

1. Atgaivinti savivaldybėse prevencinę programą „Linus“, skirtą 6–12 metų amžiaus vaikams ir paaugliams, augantiems su priklausomybėmis sergančiais tėvais.
2. Parengti paaugliams programą, analogišką Minesotos programai.
3. Parengti programas ir priemones šeimoms, kad jos galėtų atpažinti pirmuosius pasitebimus alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo požymius ir tinkamai reaguotų į juos, suteikdami reikiamą pagalbą vaikui.
4. Parengti ir taikyti pirminės prevencijos priemones vaikams ir jaunesniems nei 14 m. amžiaus.
5. Sudaryti sąlygas pagalbos priemonių ir programų paaugliams, kenčiantiems nuo alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų priklausomybės, visoje Lietuvoje (ne tik didžiuosiuose miestuose), išplėtojimui. Steigti pagalbos centrus regionuose, užtikrinant reikiamų specialistų komandų darbą.
6. Kai siūloma pirkti paslaugas savivaldybėms vienai iš kitos, svarbu kartu spręsti ir

kitus paslaugos prieinamumo veiksnius: išaugusius kaštus dėl pavėžėjimo, tėvų atsitraukimo nuo darbo, taip pat galimą eilių paslaugai gauti susidarymą.

7. Teikiant paslaugas paaugliams, kenčiantiems nuo alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų priklausomybės, paauglių atsisakymas dalyvauti programoje turėtų būti traktuojamas kaip darbas su besipriešinančiu klientu, bet ne sąmoningo asmens laisvas apsisprendimas nesigydyti. Dėl to paslaugos šiems paaugliams turi būti teikiamos dirbant su jų motyvacija, o ne atsikratant jų kaip nemotyvuotų.
8. Sudaryti sąlygas būtinos ilgalaikės reabilitacijos paslaugų paaugliams, kenčiantiems nuo alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų priklausomybės, atsiradimui, nes šiuo metu tokių paslaugų paaugliams nėra.
9. Stiprinti prevencinę veiklą ir darbą su priklausomybę nuo alkoholio turinčiais asmenimis, šeimomis, auginančiais(iomis) vaikus, siekiant kuo mažesnės žalos vaikui. Pagalbos procesą orientuoti ne tik į tėvų gydymąsi nuo priklausomybių, bet ir į vaiką, kuo anksčiau vaikui suteikiant efektyvią kompleksinę pagalbą, kad jis galėtų sėkmingai įveikti patirtų traumų pasekmes ir tapti pilnaverčiu bendruomenės nariu dabar ir ateityje.

2.2.4. Konferencija dėl skyrybų šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų

2022 m. spalio 11 d., Kaune, Taryba kartu su Kauno miesto savivaldybės Šeimos taryba, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Visuomenės sveikatos fakultetu, dalyvaujant Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovams, Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių asociacijos prezidentei Sigitai Šimkienei, Kauno miesto, Prienų, Birštono, Kaišiadorių, Raseinių, Varėnos, Utenos, Molėtų, Biržų, Vilniaus rajono, Klaipėdos miesto savivaldybių socialinių paslaugų atstovams, Šeimos komisijų / tarybų atstovams surengė mokslinę-praktinę konferenciją „Skyrybos šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų“.

Konferencijoje buvo atskleistos specifinio darbo su besiskiriančiomis / išsiskyrusiomis šeimomis geroji patirtis Lietuvoje ir Nyderlanduose, pristatyti galimi būdai,

kaip būtų galima sumažinti traumuojančias patirtis vaikams, jei specifines paslaugas teikia didelę kompetenciją turintys profesionalai. Nyderlandų ekspertų pateiktas modelis pabrėžia atsakomybės neperėmimą iš tėvų, tačiau specialisto pagalbą tėvams susikalbėti vaikų labui. Nevyriausybinų organizacijų, teikiančių paslaugas besiskiriančiomis ar išsiskyrusiomis šeimoms atstovai pateikė jau veikiančias programas ir jų galimybes, jei šioms programoms būtų skiriamas adekvatus dėmesys ir finansavimas. Mokslininkai, analizavę pagalbos besiskiriančiomis / išsiskyrusiomis šeimoms problematiką šeimos politikos modelių kontekste, išryškino strateginių šeimos politikos gairių būtinybę nagrinėjamos problematikos nuosekliam sprendimui ilgalaikėje perspektyvoje.

Taryba po konferencijos teikė šias rekomendacijas:

REKOMENDACIJOS

NACIONALINIO LYGMENS PRIEMONĖS:

1. Parengti nacionaliniu mastu specialistų pritraukimo į regionus programą, kurioje būtų skiriamas pakankamas dėmesys medikų, pedagogų, psichologų, psichoterapeutų ir socialinių darbuotojų motyvacijos užtikrinimui gyventi regionuose.
2. Parengti nuoseklią strategiją skyrybų prevencijos ir pagalbos besiskiriančioms/išsiskyrusiomis šeimoms atvejais, numatant adekvatų finansavimo mechanizmą. Parengti metodines darbo su besiskiriančiomis ar išsiskyrusiomis šeimomis priemones.
3. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Sveikatos apsaugos ministerijai, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, Valstybinei vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai organizuoti renginius, viešinančius gerąją patirtį apie skyrybų mažinimo gali-

mybes, apie konfliktų sprendimo metodų taikymą, apie vaikų apsaugojimą skyrybų procese ir po jo.

- 4.** Įtraukti į socialinių paslaugų katalogą besiskiriantiems tėvams specifines edukacines-grupines psichosocialines paslaugas, kurios skirtos tėvams, kad išmoktų išvengti vaikų traumavimo. Teisiškai reglamentuoti, kad šių grupių lankymas besiskiriantiems ir negalintiems susitarti dėl vaiko / ū poreikio turėti abu tėvus užtikrinimo būtų privalomas.
- 5.** Įstatymiškai įteisinti daugiau negu 4 valandų mediaciją. Ir ne tik teisinę, bet ir psichologinę, kad būtų pasiektas poros susitarimas ir susikalbėjimas.
- 6.** Derinti paslaugų besiskiriančioms/ išsiskyrusiomis šeimoms teikiamą integruojant į esamą paslaugų sistemą, pvz., Bendruomeninių šeimos namų teikiamas paslaugas. Nuosekliai kelti profesionalų kompetenciją, kad paslaugų teikėjai sugebėtų skyrybų metu dirbti su abiem tėvais kartu, kreipti į susitarimus vaikų labui, išvengiant šališkumo, susitapatinimo su vienu iš besiskiriančios poros, užtikrinant abiejų tėvų visavertį dalyvavimą vaiko/ų gyvenime.
- 7.** Parengti kvalifikacijos kėlimo programas ir užtikrinti specializuotą profesionalų paruošimą (kvalifikacijos kėlimą), tęstinius mokymus ir palydėjimą dirbant su besiskiriančiomis šeimomis (supervizijas ir pan.), užtikrinant adekvačius darbuotojų krūvius ir specialistų perdegimo prevenciją.
- 8.** Viešinti pagalbą besiskiriančioms ar išsiskyrusioms šeimoms teikiančių organizacijų gerąją patirtį ir programas. Šeimų stiprinimą laikyti valstybės prioritetu. Kurti priemones, stiprinančias pozityvų šeimos įvaizdį ir viešinti jas.
- 9.** Vykdyti nuosekliai skyrybų reiškinio Lietuvoje stebėseną: renkant informaciją ir statistiką apie išsiskyrusių šeimų skaičiaus dinamiką, tendencijas, koreliacijas su įvairiais veiksniais, įvertinant paslaugų poreikį ir pagalbos išteklius. Sukurti paslaugų besiskiriančioms/usioms šeimoms kompetentingų paslaugų teikėjų respublikinę platformą, paslaugų žemėlapi šalies mastu, kuris būtų nuolat atnaujinamas.

SAVIVALDYBIŲ LYGMENS PRIEMONĖS:

- 10.** Organizuoti savivaldybėse tarpinstitucinius mokymus (soc. pedagogams, soc. darbuotojams, psichinės sveikatos, visuomenės sveikatos specialistams, psichologams) apie skyrybų poveikį vaikams, apie vaiko problemų atpažinimą ir į vaiko poreikius orientuoto bendradarbiavimo galimybes.
- 11.** Užtikrinti specifinių paslaugų besiskiriantiems tėvams inicijavimą ir organizavimą savivaldybėse su adekvačiu finansavimu. Plėtoti specifines paslaugas besiskiriantiems, kai dirbama su visa šeima kartu, perkant paslaugas iš NVO. Savivaldybėse, regionuose organizuoti renginius, viešinančius gerąją patirtį apie skyrybų mažinimo galimybes, apie konfliktų sprendimo metodikas, apie vaikų apsaugojimą skyrybų procese ir po jo.
- 12.** Sukurti paslaugų žemėlapi savivaldybės mastu, kuris būtų nuolat atnaujinamas. Plėtoti mediacijos ir traumų psichologų paslaugas besiskiriančioms šeimoms. Po straipsniais apie įžymybių žmonių skyrybas pateikti pagalbos besiskiriantiems numerius (analogija straipsniams, kuriuose rašoma apie savižudybes).
- 13.** Ieškant paslaugų besiskiriančioms/ išsiskyrusiomis šeimoms neapsiriboti tik rajonų ar regionų ribomis, sustiprinti galimybes pirkti paslaugas iš kitų savivaldybių, kaip išteklių panaudoti išvažiuojamas paslaugas, gal net mobiliąsias komandas.
- 14.** Finansuoti tarpininkavimo-mediacijos paslaugas savivaldybėse skyrybas išgyvenančiai / išgyvenusiai porai, užtikrinant veiksmingų programų nenutrūkstamą finansavimą (per paslaugų pirkimą ar akreditavimą, o ne projektinį finansavimą).

3 pav. Diskusija „Savivaldybės šeimos tarybos/komisijos veiklos stiprinimas Marijampolės apskrityje“.
Vilkiaviškio raj. savivaldybės nuotr.

4 pav. Diskusija Utenos rajono savivaldybėje „Nepilnamečių alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimas, prevencijos ir efektyvios intervencijos galimybės savivaldybėse ir Lietuvoje. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas“.
Šaltinis: Nacionalinė šeimos taryba.

5 pav. Mokslinė-praktinė konferencija „Skyrybos šeimoje – vaikui reikia abiejų tėvų“.
Šaltinis: Nacionalinė šeimos taryba.

3. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2022–2024 METŲ STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

Strateginiam tikslui pasiekti Taryba vykdo tęstinę programą „Nacionalinės šeimos tarybos veiklos užtikrinimas“ (kodas 09-001). Programos tikslas – kryptingai analizuoti šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo eigą ir nustatyti aktualias šeimoms problemas ir prioritetus. Taip pat stebėti ir analizuoti šalies demografinių rodiklių pokyčius, ilgalaikės šeimos stiprinimo 2020–2028 metų programos įgyvendinimo procesus, ugdyti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimą, užtikrinti būtiną paramą ir pagalbą šeimoms, stiprinant šeimos gebėjimus įgyvendinant šeimos funkcijas ir padėti įveikti kylančius iššūkius priimamais teisiniais aktais ir kitais šeimoms kylančių problemų sprendimais.

Įgyvendindama Programą, Taryba derina sprendimus su visomis į Tarybą savo atstovus delegavusiomis šeimos politikos srityje veikiančiomis organizacijomis, su savivaldybėse veikiančiomis Šeimos tarybomis, taip pat su šeimos politikos klausimus tyrinėjančiomis mokslo ir studijų institucijomis. Taryba aktyviai bendradarbiauja su LR Seimu, daugiausiai su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetu, taip pat su LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetu, su LR Socialinės apaugos ir darbo, LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijomis, su Šeimos politikos komisija.

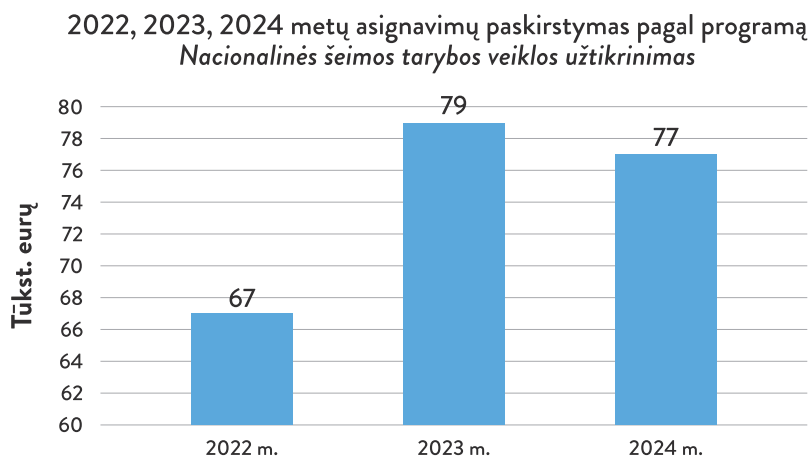
Vykdamą programą visos veiklos nukreiptos nusistatytiems veiklos prioritetams įgyvendinti:

- stebėti ir analizuoti šalies šeimų situaciją, atitinkamų demografinių ir paslaugų šeimoms teikimo rodiklių pokyčius, vykstančius paslaugų šeimoms teikimo procesus ir ieškoti vykstančių teigiamų ir neigiamų tendencijų pokyčių priežasčių, sąsąjį su vykdoma socialine ir ekonomine šeimos politika, priimamais

teisiniais aktais ir kitais šeimoms aktualių problemų sprendimais;

- nustatyti teisinio reguliavimo poveikio šeimai stebėsenos ir vertinimo kriterijus;
- pagal savo kompetenciją teikti mokslu ir praktika grįstus siūlymus LR Vyriausybei ir LR Seimui dėl įstatymų ir kitų teisės aktų projektų. Teikti pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei su šeimomis dirbančiomis nevyriausybinėms organizacijoms šeimos įgalinimo bei stiprinimo veiklų planavimo bei organizavimo ir kitais aktualiais klausimais;
- stebėti smurto, priklausomybių mažinimo ir savižudybių prevencijos klausimus, vykdant šeimos stiprinimo politiką, vertinant kompleksinių paslaugų šeimoms teikimo mastą, veiklos tikslus ir būdus bei gerąją patirtį ir vyriausybės bei savivaldybių vykdomų programų projektus;
- skatinti aktyvų šeimų NVO dalyvavimą sprendžiant kylančias šeimoms problemas, informuoti apie šeimų problemas, jų situacijos pokyčius LR Seimą, LR Vyriausybę ir visuomenę;
- didinti visų lygių politikų ir visuomenės dialogo kultūros suvokimą ir gebėjimus, atsisakant kaltinimo modelio ir diegiant subsidarumo bei solidarumo principais grįstą įgalinimo modelį nacionalinėje ir savivaldos politikoje.

Glaudžiai bendradarbiaujant su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto nariais, Tarybai 2023 m. biudžete papildomai skirta – 10,0 tūkst. Eur minimaliam įstaigos išlaikymui, skolų padengimui ir pavestų funkcijų vykdymui.

4 grafikas. 2022–2024 m. asignavimų pasiskirstymas pagal programą

3.1. Institucijos valdymas

Vadovaujantis Seimo valdybos 2021 m. liepos 1 d. sprendimu Nr. SV-S-150 „Dėl didžiausio leistino Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriato valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, pareigybių skaičiaus“ patvirtintas didžiausias Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriato leistinas pareigybių skaičius – 5.

2021 metais Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriatą sudaro – 1 valstybės pareigūnas, tai Tarybos pirmininkas / įstaigos vadovas dirbantis 1 etatu ir 3 darbuotojai dirbantys pagal darbo sutartį po 0,5 etato, 1 darbuotojas šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose.

5 grafikas. Tarybos struktūros schema

3.2. Tarybos posėdžiai, tarpinstituciniai pasitarimai ir renginiai

2022 m. Taryba surengė 10 Tarybos posėdžių, 2 konferencijas, 2 apskritojo stalo diskusijas. Tarybos nariai dalyvavo LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos klausymuose bei posėdžiuose, Tarybos pirmininkė dalyvavo LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo, LR Seimo Žmogaus teisių komite-

tų posėdžiuose, šeimų, NVO, kitų institucijų bei visuomeninių organizacijų surengtose konferencijose, apskritojo stalo diskusijose skaitė pranešimus, aktyviai dalyvavo diskusijose.

Tarpinstituciniai pasitarimai:

1. 2022 m. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo visuose Šeimos politikos komisijos posėdžiuose.
2. 2022 m. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo visuose Kauno šeimos tarybos posėdžiuose.
3. 2022 m. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo visuose Lietuvos socialinio darbo tarybos posėdžiuose.
4. 2022 m. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo visuose Tarpžinybinės Vaiko gerovės tarybos posėdžiuose.
5. 2022 m. sausio 5 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė susitikimo su organizacijos „Bendrakeleiviai“ valdybos pirmininke pagalbos skyrybų atveju klausimais.
6. 2022 m. sausio–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo tęstiniuose susitikimuose su Valstybine vaikų teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos vadove Ilma Skuodiene.
7. 2022 m. sausio–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė kartu su NŠT nariais dalyvavo tęstinėje tarptautinėje darbo grupėje skyrybų klausimais. Šioje darbo grupėje dalyvavo ekspertai iš Nyderlandų, VVTAIT atstovai, mokslininkai, socialinių paslaugų skyrių vadovai iš regionų, šeimų NVO, dirbančių su išsiskyrusiomis šeimomis, atstovai. Svarstytos galimybės teikti pasiūlymus teisės aktams dėl svarbių spęstinų problemų, vykstant skyrybų procesui, kad vaikai nebūtų traumuojami skyrybų metu ir po jų.
8. 2022 m. vasario 8 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo susitikime su šeimos politikos mokslininkais.
9. 2022 m. vasario–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo tęstiniuose susitikimuose su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovais.
10. 2022 m. vasario–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo tęstiniuose susitikimuose su šeimų organizacijomis dėl demografinės strategijos.
11. 2022 m. vasario 28 d. Tarybos nariai susitiko su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju L. Kukuraičiu. Buvo aptarti aktualūs šeimų taryboms ir komisijoms savivaldybėse klausimai ir sutarta dėl tolimesnio bendradarbiavimo.
12. 2022 m. kovo–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo tęstiniuose susitikimuose su užsienio ekspertais šeimos politikos klausimais.
13. 2022 m. kovo 18 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė susitiko su Vilniaus rajono šeimos tarybos pirmininke.

- 14.** 2022 m. kovo–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė susitiko su savivaldybių ir Vyriausybės atstovais dėl prevencinių paslaugų.
- 15.** 2022 m. balandžio 1 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo deinstucionalizavimo stebėsenos darbo grupėje.
- 16.** 2022 m. gegužės 13 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė susitiko su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininku m. Linge.
- 17.** 2022 m. gegužės 17 d., gegužės 20 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė susitiko su ekspertais iš Izraelio dėl bendradarbiavimo galimybės šeimos politikos klausimais.
- 18.** 2022 m. liepos–gruodžio Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo tęstiniuose susitikimuose su Lietuvos švietimo taryba, šeimų organizacijomis dėl mažų mokyklų tinklo pertvarkos.
- 19.** 2022 m. spalio 4 d. Tarybos nariai susitiko su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko pavaduotoju L. Kukuraičiu ir su Seimo nare, Laikinosios grupės „Už žmogaus gyvybės ir sveikatos apsaugą nuo pradėjimo iki natūralios mirties“ pirmininke A. Kubiliene.
- 20.** Buvo aptarti aktualūs šeimų taryboms ir komisijoms savivaldybėse klausimai ir sutarta dėl tolimesnio bendradarbiavimo.
- 21.** 2022 m. gruodžio 22 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė susitiko su Caritas mediacijos centro „In pace“ vadove Ūla Dusevičiene.

Tarybos dalyvavimas kituose renginiuose:

- 1.** Dalyvavimas Lietuvos sveikatos mokslų universitete rengtame apskritame stale „Sunkiomis ir nepagydomomis ligomis sergančių asmenų orumo užtikrinimas: kliūtys ir galimybės“.
- 2.** Dalyvavimas konferencijoje „50 metų po Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos pasirodymo: pamokos ir perspektyvos“ LR Seimo Konstitucijos salėje.
- 3.** Dalyvavimas LR Seimo posėdyje, kuriame Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda skaitė metinį pranešimą.
- 4.** Dalyvavimas „Šeimos instituto“, kurio vadovė Jolanta Ramonienė yra Nacionalinės šeimos tarybos narė, inicijuotoje Šeimų NVO mugėje. Tai tęstinis renginys. Anksčiau tokia Šeimų NVO mugė vykdavo Karklėje, prie jūros, kaip projekto dalis. Šiais metais projektinis finansavimas nebuvo gautas, bet poreikis susitikti ir aptarti šeimų atstovavimo klausimus su šeimų nevyriausybinėmis organizacijomis buvo akivaizdus. Dalyvavo dešimties šeimų nevyriausybinių organizacijų atstovai (Nacionalinės šeimos taryba, Nacionalinė šeimų tėvų asociacija, Laisvos visuomenės institutas, Lietuvos tėvų forumas, VšĮ Šeimų centras „Būkime kartu“, „Šeimos institutas“, Kauno šeimos taryba, Marijampolės šeimos taryba, MTPC, NAMS). Dialogo kultūros atmosfera leido paliesti įvairius šeimų atstovavimo aspektus. Advokataujant šeimą svarbu suvokti, kad tai nėra kažkieno siauro intereso gynimas, – tai dėmesio atkreipimas, kokioje situacijos yra visos mūsų valstybės ir visuomenės pagrindas – ŠEIMA. Visų mūsų gyvybinis interesas pasirūpinti jos stiprumu.
- 5.** Dalyvavimas nacionalinėje konferencijoje „Auginu Lietuvą“. Nacionalinę konferenciją „Auginu Lietuvą“ organizuoja asociacija „Neišnešiotukas“, nacionalinė iniciatyva „Auginu Lietuva“ ir LR Prezidentūra. Jos tikslas – iš esmės apžvelgti demografinės krizės priežastis ir rasti kelius ją suvaldyti, aptarti šeimos emocinės pagalbos įrankius iš bendruomeninės ir institucinės pagalbos perspektyvos. Ypatingas dėmesys skiriamas emocinei sveikatai bei siekiui, kad ji taptų viena iš prioritetinių sveikatos sričių. Emocinės sveikatos aspektas konferencijoje nagrinėjamas kaip

vienas svarbiausių veiksnių, kuris gali lemti žmogaus pasirinkimą auginti vaikus.

6. Dalyvavimas Vilniaus arkivyskupijos Caritas mediacijos centro „In pace“ atidaryme. Gruodžio 15 d. duris atvėrė naujai įrengtas Vilniaus arkivyskupijos Caritas mediacijos paslaugas teikiantis „In pace“ centras (įsikūręs Kalvarijų g. 39). Jame profesionali mediatorių, psichologų ir socialinių darbuotojų komanda siekia padėti žmonėms tinkamai ir sąmoningai reaguoti konfliktinėse situacijose. Lotyniškas mediacijos centro „In pace“ pavadinimas atskleidžia ne tik centro, bet ir bendrąjį mediacijos paslaugų tikslą – taikoje ir ramybėje diskutuoti bei priimti sprendimus ginčų ir konfliktų akivaizdoje.

3.3. Taryba žiniasklaidoje

LRT: „Labas rytas, Lietuva“ – Roma Jusienė kalba apie technologijų poveikį vaikų sveikatai. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Psichologijos instituto profesorė, klinikinė psichologė ir psichoterapeutė, Nacionalinės šeimos tarybos narė dalinasi Tyrimo rezultatais ir išvaggomis.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000240708/labas-rytas-lietuva-i-d-technologiju-poveikis-vaiku-sveikatai-kaip-atpazinti-priklausomybe>
(Roma Jusienė kalba nuo 14:05 min).

Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė interneto puslapyje „**Artuma**“ straipsnyje „Ar dėmesys šeimos politikai nebeaktualus?“ dalijasi mintimis apie šeimos padėtį Lietuvoje. Šeima tebėra visuomenės ir valstybės pagrindas. Jei kam kyla abejonė, pastaraisiais metais galėjo tuo įsitikinti praktiškai. Ištikus krizėms, viskas laikosi šeimos dėka: Covid-19 pandemijos metu pagrindinis krūvis teko šeimoms. Būtent jos mokė, gydė, slaugė daugumą sergančiųjų, nes tik nedidelė dalis iš susirgusiųjų patekdavo į ligonines. Šeimos rūpinosi savo nariais, aprūpindamos jas viskuo, pradedant medikamentais, maisto produktais ir baigiant kompiuteriais nuotoliniam mokymuisi ir darbui. Atlikti tyrimai parodė, kad pandemijos metu net apie 80 proc. ugdymo naštos teko tėvams ar pačiam vaikui ir tik apie 20 proc. – mokyklai bei mokytojams.

<https://artuma.lt/archyvas/rinkiniai/show/ar-demesys-seimos-politikai-nebeaktualus>

Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė interneto puslapyje „Delfi“ straipsnyje „Penkiolikametės merginos nėštumas apvertė gyvenimą aukštyn kojomis – ypač sukrečianti istorija“ svarsto, kad galimybė pačiam spręsti svarbiausius savo gyvenimo klausimus yra pamatinė Žmogaus teisė. Tačiau negalima prisidengiant šia teise daryti didžiulį spaudimą vienai ar kitai gyventojų grupei. Kad žmogus galėtų daryti sprendimą, jis turi būti informuotas apie sprendimo pasekmes ir turėti realias galimybes rinktis ir dalijasi istorija-pavyzdžiu, kaip nuoseklus darbas su krizinėje situacijoje esančia nėščiąja, pakaitė merginos gyvenimą teigiama linkme bei padėjo išgelbėti vaikelio gyvybę.

<https://www.delfi.lt/pilietis/autoriai/penkiolikametes-merginos-nestumas-apverte-gyvenima-aukstyn-kojomis-ypac-sukrecianti-istorija.d?id=90501685>

**NACIONALINĖ
ŠEIMOS TARYBA**